

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

SİVAS İLİ ULAŞ İLÇESİ HALK İNANIŞLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Sami KILIÇ**

**HAZIRLAYAN
Salih KILIÇ**

ELAZIĞ-2012

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SİVAS İLİ ULAŞ İLÇESİ HALK İNANIŞLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN
Salih KILIÇ

Jürimiz,/..../2012 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/..../2012 tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sivas İli Ulaş İlçesi Halk İnanışları

Salih KILIÇ

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Dinler Tarihi Bilim Dalı

Elazığ–2012, Sayfa: IX+70

Bu araştırmada, verilerin tespiti esnasında gözlem, mülakat ve anket gibi derinlemesine yaklaşım içeren saha araştırma metotlarını kullandık. Elde ettiğimiz verileri deskriptif metot kullanarak tasnif ettikten sonra dinler tarihi açısından değerlendirdik.

Giriş kısmında; ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Ulaş ve çevresindeki geçiş dönemleri ile ilgili halk inanışları ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi, ikinci bölümde ise Ulaş ve çevresindeki tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise tez hakkında öne çıkabilecek hususlara kısa örnekler vererek temas ettik. Tezimiz kaynakça ve ekler kısmıyla sona ermektedir.

Anahtar kelimeler: Ulaş, Doğum, Evlenme, Sünnet, Ölüm, Tabiat ile ilgili inanışlar.

ABSTRACT

Master Thesis

Public Beliefs in Ulas District of Sivas Province

Salih KILIÇ

Firat University

Social Studies Institute

The Department of Philosophy and Religion Studies

The History of Religions Department

Elazığ–2012, Page: IX+70

In this research, during the detection of the data we used deeply approaching field research methods, like observation, audience and survey. The information guired by using descriptive methods was rated in terms of history of religions.

In introduction part, there is some information about history, geographical position, educational state, economic and social structure of Ulaş. In the first part, the believes about transition periods in Ulaş and around Sarıoğlan and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview. In the second part, the believes about nature and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview too.

In the chapter of conclusion we glanced at same subjects which can be marked about the thesis by quating short examples. We thesis ended with bibliography and additional parts.

Key Words: Ulaş, Brith, Marry, Circuncision, Dead, Believes of Nature.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	VIII
METOT VE KAYNAKLAR	IX
1. Metot	IX
2. Kaynaklar	IX
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	7
1. ULAŞ İLÇESİNDEKİ GEÇİŞ DÖNEMLERİYLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	7
1.1. Doğumla İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	7
1.1.1. Doğum ile İlgili İnanışlar	7
1.1.1.1. Doğum Öncesi İnanışlar.....	8
1.1.1.2. Doğum Esnasındaki İnanışlar	10
1.1.1.3. Doğum Sonrası İnanışlar.....	11
1.1.2. Doğumla İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	15
1.2. Sünnet İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	18
1.2.1. Sünnet İle İlgili İnanışlar.....	18
1.2.2. Sünnet İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	20
1.3. Evlenmeyle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	21
1.3.1. Evlenme İle İlgili İnanışlar	22
1.3.1.1. Evlilik Öncesi İnanışlar.....	22
1.3.1.2. Evlilik Esnasındaki İnanışlar	25
1.3.1.3. Evlilik Sonrası İnanışlar.....	33
1.3.2. Evlenme İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	33
1.4. Ölümle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	36
1.4.1. Ölümle İlgili İnanışlar	36
1.4.1.1. Ölüm Öncesi İnanışlar	37
1.4.1.2. Ölüm Esnasındaki İnanışlar	38
1.4.1.3. Ölüm Sonrası İnanışlar.....	40
1.4.2. Ölüm İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	40

II – BÖLÜM	45
2. ULAŞ İLÇESİNDEKİ TABİATLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ	45
2.1. Yağmur Duası İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi.....	45
2.1.1. Yağmur Duası İle İlgili İnanışlar	45
2.1.2. Yağmur Duası ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	46
2.2. Ağaç, Orman İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi.....	48
2.2.1. Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar.....	48
2.2.2. Ağaç ve Orman İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	49
2.3. Hayvanlar İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	50
2.3.1. Hayvanlar İle İlgili İnanışlar	50
2.3.2. Hayvanlar İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	51
2.4. Su İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	52
2.4.1. Su İle İlgili İnanışlar	52
2.4.2. Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi.....	52
2.5. Ateş İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	53
2.5.1. Ateş İle İlgili İnanışlar	53
2.5.2. Ateş İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	54
2.6. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi	55
2.6.1. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar.....	55
2.6.1.1. Tecer Baba Ziyareti.....	55
2.6.1.2. Kapılı Kaya Ziyareti.....	56
2.6.1.3. Delikli Taş Ziyareti	56
2.6.1.4. Karacalar Tekkesi	56
2.6.1.5. Sarı Saltuk Ziyareti	56
2.6.1.6. Küpeli Baba Ziyareti.....	57
2.6.2. Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi	57
SONUÇ.....	59
BİBLİYOGRAFYA	61
1. Yazılı Kaynaklar	61
2. Sözlü Kaynaklar.....	63
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	70

ÖNSÖZ

Ulaş ilçesi doğu Anadolu ile batı Anadolu'yu birbirine bağlayan Mezopotamya ile Anadolu'yu birleştiren tarihi ticaret ve kervan yolu üzerinde bulunması nedeniyle önemli konuma sahip bir yerleşim yeridir. Çok eski bir tarihi olan Ulaş yerleşim yeri olarak ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir. 1968 yılında belediyelik olan Ulaş 1990 yılında yapılan idari bir değişiklikle ilçe konumuna getirilmiştir. Sünni ve Alevilerin birlik ve barış içinde yaşadığı ilçenin gelecek kuşaklara aktarılması gereken zengin bir kültürü ve inanışları vardır.

Toplumumuzda, yaşayan halk inanışlarına dayalı törenler; geçmiş ile günümüz arasındaki kültürel bağların ortaya konulması bakımından önemli bir yere sahiptir. Özellikle günümüzde teknoloji ve iletişim araçlarının gelişmesi sonucu tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da her geçen gün birtakım yozlaşmalar kültür değerlerimiz olan halk inanışlarını unutturmakta ve yok etmektedir. Biz de bu çalışmada Ulaş ilçesinde yaşanmış ve yaşanmakta olan halk inanışları ve kültürünü gelecek nesillere bilimsel metotlarla, objektif ve sağlıklı bir şekilde aktarmak istedik. Buradan hareketle çalışmamızın, yok olmaya yüz tutmuş halk inanışları ve kültürünün hatırlanması ve ileride bu konuda yapılacak bilimsel çalışmalara öncülük yapmasını amaçladık.

Tezimiz giriş kısmı ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında; Ulaş'ın tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu ile ilgili genel bilgi verilmiştir. Birinci bölümde; Ulaş ve çevresinde görülen geçiş dönemleriyle ilgili inanışları ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesine yer verdik. Bunlar; doğum, sünnet, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışlardır. İkinci bölümde ise; Ulaş'ta görülen tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesine yer verdik. Bunlar; yağmur duası, ağaç ve orman, hayvanlar, su, ateş ve ziyaret yerleri ile ilgili inanışlardır.

Konunun seçimi, planı, araştırma yöntemi konularında ve tezin başlangıcından sonuna kadar karşılaşılan problemlerin çözümünde engin görüşlerini esirgemeyen, düşüncelerimize ve çalışmamıza sürekli destek veren danışman hocam

Doç. Dr. Sami KILIÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmam sırasında yakın desteklerini gördüğüm Ahmet GÜLERYÜZ, Bekir KULAKSIZ beylere, Sevdener BUDAK hanımefendiye ve desteğini esirgemeyen, söz konusu araştırmamın gerçekleşmesinde büyük katkısı olan tüm arkadaşlarıma ve sıcak ilgisini bizden esirgemeyen Ulaş halkına teşekkür ediyorum.

SİVAS - 2012

Salih KILIÇ

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
Bsk.	: Baskı
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
F.Ü.İ.F.D	: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Trc.	: Tercüme
vb.	: ve benzeri

METOT VE KAYNAKLAR

1. Metot

“Ulaş ilçesinde halk inanışları” adlı tezimiz giriş kısmı ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Ulaş ilçesinin coğrafi konumu, adının kaynağı, tarihçesi, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Tezimizin “giriş” kısmındaki veriler genel olarak kaynak taraması yapılarak elde edilmiştir. Birinci bölümde ulaş ilçesinde geçiş dönemleriyle ilgili inanışları ve bu inanışların değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölümde ise; Ulaş’taki tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların değerlendirilmesi yapılmıştır. Tüm bu verilerin toplanmasında mülakat ve gözlem teknikleri ile elde edilen veriler objektiflik esas alınarak, Deskriptif metoduyla yazıya geçirilmiştir.

Doğum ile ilgili inanışlar araştırılırken bayanlarla, sünnet ile ilgili inanışlar araştırılırken çocuğunu sünnet ettirenlerle, evlenme ile ilgili inanışlar araştırılırken evlilerle, ölümle ilgili inanışlar araştırılırken yakınını kaybedenlerle, tabiat ile ilgili inanışlar araştırılırken de yörede bu konularda bilgisi olan farklı yaş guruplarındaki kişilerle görüşülerek bu inanışları olduğu gibi yansıtmaya çalıştık. Ulaş ilçesinde görülen tüm bu inanışların Dinler Tarihi ile olan bağlantısını belirtmek için de kaynak taraması yaparak değerlendirmeye çalıştık.

2. Kaynaklar

Tezimiz genel olarak alan çalışması yapılarak ortaya konmuştur. Alan çalışmasında ise yöre insanı ile bizzat görüşülerek bilgiler toplanmıştır. Konuyla ilgili mülakat yapılan kişiler bibliyografyada gösterilmiştir.

Tezimizin giriş kısmı, Ulaş ilçesinin coğrafi konumu, adının kaynağı, tarihi, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında toplanan bilgiler. **2002 Sivas İl Yıllığı**, Mehmet Ali Öz’ün **Bütün Yönleriyle Ulaş İlçesi Tarihi ve Coğrafyası**, Ahmet Gökbel’in **İnanç Tarihi Açısından Sivas**, Sıddık Ünalın’ın **20.Y.Y. Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası** (yayınlanmamış doktora tezi) adlı eserlerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ulaş ilçesindeki geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili halk inanışlarının Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesinde; İbrahim Kafesoğlu’nun **Eski Türk Dini**, Ali Çelik’in **İslam’ın Kabul veya Reddedtiği Halk İnanışları**, Harun Güngör-Ünver Günay’ın **Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, İbrahim Canan’ın **Kütüb-i Sitte**, Bahattin Ögel’in **Türk Kültür Tarihine Giriş-Türk Mitolojisi I-II** ve **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi**, Abdulkadir İnan’ın **Makaleler ve İncelemeler I-II**, **Eski Türk Dini Tarihi** ve **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ali Selçuk’un **Tahtacılar** adlı eserlere müracaat edilmiştir.

GİRİŞ

İç Anadolu Bölgesinde bulunan Sivas İline bağlı olan Ulaş ilçesi, coğrafi konum itibariyle Yukarı Kızılırmak Havzasında yer alır. Ulaş, il merkezine 37 km mesafededir. Sivas'ın güneyinde, Tecer Dağı'nın eteğinde, Sivas-Malatya karayolu üzerinde kurulmuştur. Ulaş ilçesinin doğusunda Hafik ve Zara ilçeleri, güneyinde Altınyayla ilçesi, güneydoğusunda Kangal ilçesi, kuzey ve kuzeybatısında Sivas ili bulunmaktadır. 36-38 doğu boylamları ve 38-41 kuzey enlemleri arasında yer alan Ulaş İlçesinin yüzölçümü 1.169 km² dir. (Bkz. Ek:1) Ulaş haritası.

Ulaş İlçesi, Sivas-Malatya karayolu üzerinde ve Sivas'tan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya giden demiryolu güzergâhında bulunmaktadır. Ulaş İlçesi, Malatya'ya 210, Kayseri'ye 180 km. uzaklıktadır. Ulaş İlçesinin Kangal İlçesi'ne uzaklığı 45, Gürün İlçesine 100, Altınyayla İlçesine 25, Şarkışla İlçesine 80 km. mesafededir.

Ulaş ilçesi, Doğu Anadolu ile İç Anadolu'yu birbirinden ayıran, bir başka deyimle Karadeniz ile Akdeniz havzalarına ait meyillerin birbirinden ayrıldığı yüksek platoda yer alır.

Doğu Anadolu ile İç Anadolu Bölgeleri arasında İç Anadolu'nun doğu kesiminde yer alan Ulaş İlçesi 1320 rakımlıdır. İlçenin en büyük dağı Tecer Dağı'dır. Tecer Dağı'nın yüksekliği 2890-3010 metre arasında değişmektedir. Tecer Dağı, Tecer Köyü önlerinde dik ve sarp şekilde birden yükselen Tecer Dağı kuzeydoğuya doğru uzanır. İlçenin en önemli vadisi Tecer Vadisi'dir. Tecer Dağı'nın eteklerinden başlayıp, Sivas yakınlarındaki Taşlıdere'ye kadar devam eder. 20 km. uzunluğundaki bu düzlüğün genişliği 2-3 km. arasında değişir.¹

İlçede tipik kara iklimi hüküm sürer. Kışları uzun ve sert, yaz ise genellikle kurak ve sıcak geçer. Bitki örtüsü yönünden çıplak bir arazi yapısına sahiptir. Güneyden batıya doğru uzanan Tecer Dağı üzerinde yer yer meşeliklere rastlanmaktadır.²

¹ Ulaş Kaymakamlığı Web Sitesi, <http://www.ulas.gov.tr/tr/genelBilgiler.aspx>

² Sivas İl Yıllığı, 2002, s.725.

Ulaş İlçesinin ismi Türkçedeki Ul, Ula, Ulama, Ulamak, Ulaş gibi ek veya sözcüklerden meydana gelmiştir. Bir rivayete göre Sivas'a ulaşmak için dört bir yandan gelen kervanların yolcuları “aman karanlığa kalmadan han yerine ulaşalım” dedikleri için zamanla ulaşmaktan Ulaş İlçeye isim olmuştur. Başka rivayete göre ise Türkmen oymaklarının doğudan batıya doğru göçleri esnasında Munzur Dağları silsilesini takip ederek gelmeleri Tecer Dağında bu dağ silsilesinin bitmesi üzerine insanların “artık sonuna ulaştık” demeleriyle bu ismi almıştır.³Bir başka rivayet göre ise Moğol hükümdarı Timur Anadolu'ya gelirken, geceye kaldığı bir sırada konaklama yeri olarak burayı görünce “konaklama yerine ulaştık” der. Bundan sonra buranın adı Ulaş olarak kalır.⁴

Yerleşim yeri olarak Ulaş'ın tarihi oldukça eskidir. Kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte Roma Devri ve Bizans dönemine ait kalıntılara rastlanmaktadır.

XI. yüzyılda Türk hakimiyetine giren Ulaş, Anadolu'nun fethinde önemli bir rol oynamıştır. İlk iskanın Selçuklular dönemine ait olduğu sanılmaktadır. Bu döneme ait han kalıntıları ilçenin önemli bir güzergahta olduğunu göstermektedir.⁵ Buraya yerleşen Türkler yerli halk olan Ermenilerle beraber barış içinde yüzyıllarca yaşamışlardır.⁶

Ulaş'ın Anadolu Selçukluları zamanında da önemini koruduğu ve Sivas'ın korunmasında kilit rol oynadığı anlaşılmaktadır. Hatta bu dönemde “Ulaş'a hakim olan Sivas'ın sahibi olur” mantığıyla hareket edilerek Ulaş yerleşkesinin önemi vurgulanmak istenmiştir. Anadolu Selçuklularından sonra Ulaş, sırasıyla Eratna, Kadı Burhanettin Devleti ve Osmanlılara bağlanmıştır.⁷ Osmanlı döneminde, tarihi Bağdat Yolu üzerinde yer almasına rağmen bu yoldaki ticaretten yararlanamamış sadece konaklama noktası olarak kalmıştır.⁸

³ Mehmet Ali Öz, Bütün Yönleriyle Ulaş İlçesi Tarih ve Coğrafyası, Sivas 2002, s.115.

⁴ Ahmet Gökbel, İnanç Tarihi Açısından Sivas, s. 265.

⁵ Sivas İl Yıllığı, 2002, s.725.

⁶ Ahmet Gökbel, a.g.e., s. 264.

⁷ Ahmet Gökbel, a.g.e., s. 265.

⁸ Sivas İl Yıllığı, 2002, s. 725.

Ulaş İlçesi tarihi ve kültürel zenginliği yoğun olan bir beldedir. İlçe, Doğu Anadolu ile Batı Anadolu'yu birbirine bağlayan, Mezopotamya ile Anadolu'yu birleştiren bir coğrafyada olduğu için tarihin her döneminde çok önemli bir konuma sahip olmuştur. Bu nedenle de Anadolu'da medeniyet kurmuş birçok ulusun hâkimiyeti altında kalmıştır.⁹

Ulaş, 2 Haziran 1968'de belediyeleşmiş olmuştur. 3644 sayılı kanunla 09.05.1990 tarihinde ilçe olan Ulaş'da, kaymakamlık 29.07.1991 tarihinde fiilen faaliyete geçmiştir. İlçeye bağlı Baharözü ve Yenikarahisar isimli iki tane belde bulunmaktadır. Yenikarahisar köyü 1991, Baharözü köyü de 1999'da belediyeleşmiş olmuştur. İlçe merkezinde 3, Baharözü Belediyesi'nde 2, Yenikarahisar Belediyesi'nde 4 mahalle vardır. Toplam 51 muhtarlıktan müteşekkildir. Köy sayısı 43 olup mezra sayısı 19'dur. Daha önceden var olan ilçe Jandarma Komutanlığı'nın yanında ilçe Emniyet Amirliği de kurulmuştur.

Bugün çok az da olsa ilçe genelinde gayrimüslimlerin varlığından söz edilebilir. İnanç coğrafyası itibariyle ilçe de nüfusun tamamına yakını Müslüman'dır. Bunların % 80'i Hanefi, % 20'si de Alevidir. 43 kadar köyü bulanan ilçenin 32'si Sünni, 11'inde de Alevi vatandaşlarımız yaşamaktadır.¹⁰

2001-2010 yılları genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçe merkezinin 1449 erkek, 1397 kadın olmak üzere toplam nüfusu 2846'dır. İlçenin köyleri ile beraber toplam nüfusu 10.468'dir. 2010 yılı resmi sonuçlarına göre Ulaş İlçesinin nüfus yoğunluğu 14'dür.¹¹

Anadolu İleri'nin genelinde olduğu gibi gerek Sivas ili gerekse Ulaş ilçesi sosyal şartların getirmiş olduğu sebeplerle göç vermeye ve nüfus yoğunluğunu kaybetmeye devam etmektedir. Zira 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçe merkezinin toplam nüfusu 3390'dır. Nüfus yoğunluğu ise 15'tir.¹²

Ulaş ilçesi halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Ticaret ve sanayi gelişmemiş ve tarım ve hayvancılıkta da yeterli düzeye henüz ulaşamamıştır. Bu

⁹ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.114.

¹⁰ Sıddık Ünalın, 20. Y.Y. Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası, M.S.B.Ens. 1997, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

¹¹ TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi veri tabanı, 2010.

¹² Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 21.

nedenle ilçe halkı büyük bir kısmı büyük kentlere göç etmişlerdir. Günümüzde de göç olayı halen devam etmektedir.

Ulaş ilçesinde, ticari hayatı bölge ölçeğine göre canlıdır. İlçe de pazar haftada bir gün, Pazar günü kurulmaktadır. İlçedeki hayvan pazarı bölge ticaretinde önemli yeri vardır. İlçede buğday, arpa gibi tarım ürünleri ile canlı hayvan ve hayvansal gıdalar satılmaktadır. Hayvancılık konusunda; boğa, inek, düve küçükbaş hayvanlardan Akkaraman koyunu yetiştirilmektedir. Hayvan ürünlerinden süt, yumurta, civciv, yapağı, deri ve et istihali yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Kayseri-Sivas-Malatya karayolunun ilçeden geçmesi ekonomisini ticari yönden olumlu etkilemektedir.

Ulaş ilçesine sosyo-ekonomik yönden çok büyük katkısı olan ilçe Tarım İşletme Müdürlüğü, Sivas-Malatya Karayolu ve demiryolu güzergâhında, il merkezine 37 km mesafede kurulmuştur. İşletme 1944 yılında Zirai Kombinalar adıyla faaliyete başlamış 1950 yılında D. Ü. Çiftlikleri Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışmalarını sürdürmüştür. 1984 yılından itibaren ise Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alarak halen görevine devam etmektedir.

Tarım işletmesi; tarımsal üretimin artırılması, üretimin çeşitlendirilmesi, kalitenin yükseltilmesi için çevre çiftçilerine önderlik ve öğreticilik yapma, kaliteli tohumluk ve damızlık hayvan üreterek bunların dağıtımını temin etmenin¹³ yanında ilçeye büyük istihdam da sağlamaktadır. Ayrıca son yıllarda nesli tükenmek ve bozulma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Kangal Çoban Köpeği yetiştiriciliğini de başlatmıştır.¹⁴

Ulaş ilçesinde eskiden eğitim öğretim medrese usulü yapılmakta iken Cumhuriyetle birlikte modern eğitim-öğretime geçilmiştir. İlk sistemli eğitim öğretim önce köy evlerinde, odalarında yapılmaya başlamış, 1935'lerde resmi okul binasının yapılmasıyla düzenli bir yapıya kavuşmuştur. 1940'ta yeni bir binaya taşınan ilkökul öğrenim süresini de 3 yıldan 5 yıla çıkarmıştır. 1942 yılında okul binasına ek yapılmış, bu ek binada 1959-1960 öğretim yılında ortaokul haline getirilmiştir. Böylece ilkokulu bitiren öğrenciler ortaokula Ulaş'ta devam etme

¹³ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 24.

¹⁴ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.149.

imkânına kavuşmuştur. 1966 yılında yeni bir bina yapılarak ortaokul bu binaya taşınmış ve 1973 yılında binaya bir kat daha çıkılmış, 1978 yılında aynı binada Ulaş Lisesi açılmış ve ortaokulda Lisenin bünyesine alınmıştır. Bu yapı halen Ulaş Lisesi olarak hizmet vermektedir.¹⁵

Ulaş ilçe merkezinde 2 adet ilköğretim okulu, 1 adet Cumhuriyet Yatılı Bölge Okulu ve 1 adet lise bulunmaktadır. İlçe’de 1998 yılında ilçede Halk Kütüphanesi açılmıştır. Ancak hem mekân olarak hem de kitap kapasitesi bakımından oldukça yetersizdir. İlçede herhangi bir yükseköğrenim kurumu, basım evi ve kültür ve sanat etkinlikleri bağlamında sosyal tesisler bulunmamaktadır.¹⁶

İlçede bulunan okullar ve öğrenci sayıları tablo halinde şöyledir:

Sıra No	Okul Adı	Kız	Erkek	Toplam
1	Ulaş Lisesi	76	113	189
2	Vali Lütfi Tuncel İlköğretim Okulu	83	99	182
3	Ulaş İlköğretim Okulu	139	150	289
4	Cumhuriyet Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	97	153	250
Toplam		395	515	910

Evliya Çelebi Seyahatname’sinde, Ulaş Kasabasında 2 cami, 2 kervansaray, 2 de imarethane bulunduğunu ifade etmektedir. Bugün itibariyle 1993 yılında betonarme olarak yenilenen Merkez Camii, 1997 yılında halk tarafından yaptırılan Yeşilyurt Mahalle Camii ve TİGEM’de bulunan yine halk tarafından 1985’te yaptırılmış olan cami olmak üzere 3 cami bulunmaktadır.¹⁷

¹⁵ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.177.

¹⁶ <http://sivas.meb.gov.tr/sivasmem2/obs/index.php?action=okulsec>.

¹⁷ Mehmet Ali Öz, a.g.e. s.181.

İlçenin içme suyu Tecer Dağından Beş Gözlerden çıkan su ile karşılanmaktadır. Ayrıca ilçenin tek akarsuyu konumunda olan ve tarım arazilerinin sulama içinde faydalanılan Tecer Irmağı Kızılırmak'ın bir kolu olup Sivas'ta birleşmektedir. Ayrıca ilçede irili ufaklı ekonomik değeri olmayan göller mevcuttur. İlçede son dönemlerde DSİ tarafından sulama amaçlı göletler yapılmıştır. Bu göletten bazıları Baharözü ve Karacalar göletleridir. ¹⁸

¹⁸ Mehmet Ali Öz, a.g.e. s.138.

I. BÖLÜM

1. ULAŞ İLÇESİNDEKİ GEÇİŞ DÖNEMLERİYLE İLGİLİ HALK İNANIŞLARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Doğum, evlenme ve ölüm insan hayatının en önemli üç geçiş dönemidir. Bu geçiş dönemlerinin her biri kendi alt başlıkları ve basamakları içerisinde, bağlı bulunduğu kültürün beklentilerine uygun inanç, ibadet, tören ve bir takım pratikleri beraberinde getirir. Temel amaç ferdin bu geçiş dönemindeki yeni konumunu belirlemek, kutsamak ve aynı zamanda kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden (görünür, görünmez) korumaktır. Toplumdaki yaygın inanişe göre insan bu tür dönemler sırasında güçlü ve zararlı şeylere karşı korumasızdır. Dolayısıyla geçiş dönemlerinde görülen adetler, gelenekler, töre ve törenler ve bunların içerisinde bulunan inanış ve uygulamalar, bir ülkenin veya belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturmaktadır.¹⁹

1.1. Doğumla İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

İnsan hayatının üç önemli geçiş döneminden ilkinin oluşturduğu doğum, her zaman mutluluk vesilesi olmuştur. Dünyaya gelen her çocuk ebeveynini sevindirdiği gibi akraba ve komşularını da sevindirir. Doğum kadının saygınlığını artırdığı gibi onun aile, akraba ve gurup içindeki statüsünü de pekiştirir. Aynı zamanda babanın da neslin devamıyla geleceğe güvenle bakmasını sağladığı için toplumdaki saygınlığını artırır. Zira kısır kadın doğuramadığı için nasıl toplum tarafından horlanır, aşağılanırsa erkek de toplum içinde baba olamamanın ezikliğini yaşar.

Doğum, anneye benlik ve bütünlük, babaya güven ve itibar, akrabanın ise soyuna güç kazandırarak gerek çiftin gerekse yakın akrabalarının gözünde büyük önem kazanan bir olaydır.²⁰

1.1.1. Doğum ile İlgili İnanışlar

Aile toplumun en küçük ve en değerli birimidir. Aile, bir milletin temeli ve toplumun çekirdeğidir. Aile olmadan millet var olmaz. Bir milletin gücü aile

¹⁹ Sedat Veyis Örnek, Türk Halk Bilimi, Ankara 2000, s.131.

²⁰ Sedat Veyis Örnek, a.g.e., s.132.

kurumunun sağlam olmasıyla doğru orantılıdır. Ailenin devamı da neslin devamına bağlıdır. Onun için ailenin devamını sağlayan doğumun toplumumuzda büyük önemi vardır. Neslin devamı “baba ocağının tütürülmesi” gibi de bir karaktere bürünmüştür. Aynı zamanda çocuk sahibi olma toplum içerisinde aileye sosyal bir statü de kazandırmaktadır.

Ulaş'ta doğum ile ilgili inanışları doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

1.1.1.1. Doğum Öncesi İnanışlar

Yukarıda da söylediğimiz gibi, evlenen çiftlerin toplum içerisinde saygınlık kazanmaları, statü değiştirmeleri çocuk yapmalarına bağlıdır. Aile içerisinde ise gelinin hem kocası, hem ailesi tarafından sevilip sayılması doğum yaparak neslini devam ettirmesine bağlıdır. Çocuğu olmayan kadın toplum tarafından aşağılanır ve hor görülür. (K.K.2.) Ayrıca gücünün yetip yetmeyeceğine bakılmadan bir köle gibi her işe koşturulur, değersiz bir varlıkmiş gibi muamele edilir. (K.K.3.) Bu durumu ortadan kaldırmak ve kadının üretkenliğini sağlamak amacıyla çeşitli çarelere başvurulmaktadır.

Evliliği takiben bir müddet geçtiği halde çocuk sahibi olamayan kadınlar için “halk hekimliği” olarak bilinen yöntemlere başvurulmaktadır. Çocuğu olmayan kadınların çeşitli sebeplerden dolayı doktora gidememesi veya gitmek istememesi hastalığın teşhis ve tedavisini “halk hekimliği” ni de kapsayan bir takım halk inanışlarında arama ihtiyacını doğurmuştur.

Halk inanışlarının bu inanışların ilk oluşturuldukları şartlar ve bunları oluşturan bilinç irdelendiğinde, birçoğunun aslında çok mantıklı sebeplere dayanılarak üretildiği ve bir ihtiyaçtan doğduğu anlaşılır.²¹ Bu inanışlar kaynağını bazen dinden, bazen büyüsel ve sihirsel bazen de halk hekimliğinden alır. (K.K.4.)

Ulaş'ta kısırlığın tedavisinde büyü nitelikli sayılabilecek dini özellikli uygulamaların başında muska yazdırıp okunmak ve türbe ziyareti gelmektedir. Çocuğu olmayan kadın yanına sır tutabilen güvenilir en yakın akrabalarından birini veya bir kaçını alarak, toplumca saygı duyulan duasının tuttuğuna inanılan hoca diye tabir edilen mütedeyyin bir kişinin yanına çeşitli hediyelerle gider. O kişi dua eder ve

²¹ Pelin Karasu, Sivas'ta Halk İnanışları, Hayat Ağacı Kültür Sanat Dergisi, Bahar 2005, s. 100.

ayetlerden bir muska yazar. Eğer kadın 40 gün içerisinde hamile kalırsa ve doğan çocukta erkek olursa o kişinin adı çocuğa verilir. (K.K.5.)

Yörede kısırlığın tedavisinde dini nitelikli sayılabilecek en önemli uygulama ise türbe ziyaretleridir. Kısır kadın veya yakınının rüyasında bir yatır görmesi üzerine o yatırın olduğu türbe ziyaret edilerek ekonomik durumuna göre ya hediye götürülür veya kurban kesilerek adakta bulunulur dua edilir. Eğer çocuk olursa, biraz büyüdükten sonra yatır tekrar ziyaret edilir. Çocuğa da o yatırın ismi verilir. Gümüşpınar köyündeki Karacalar tekkesi olarak bilinen Şeyh Mehmet Dede türbesi yörede bu amaçla ziyaret edilen yerlerdendir. (K.K.6.)

Diğer bir metot ise, ilçede ismi Muhammet olan 7 kişiden çeşitli eşyalar toplanarak paraya çevrilir ve hacca giden birisine verilir. O kişi de bu parayla çocuğu olmayan kadının üzerinde taşıyabileceği bilezik veya kolye gibi bir şey alır. Ayrıca Kâbe'de bu kişinin çocuk sahibi olması için dua ve niyazda bulunur. Çocuğu olmayan kadın hacda alınan bu eşyayı üzerinde taşımakla çocuk sahibi olacağına inanır. (K.K.7.)

Halk hekimliği çerçevesinde kısır kadına bitkilerden çeşitli ilaçlar yapılmaktadır. Bu bağlamda, bir kabın içerisine dağlardan toplanan her çeşit çiçek koyulup kaynatılır. Çocuğu olmayan kadın bu sudan hem içer, hem de banyo yapar. Yine kekik, kenger, biyam kökü, karasakız, hevlican gibi çeşitli ot ve baharatlardan macun yapılarak kısır kadının kullanması sağlanır. Böylece hamile kalacağına inanılır ki bu ilaç regl olmayan kadınlara uygulanır. (K.K.8.)

Doğum öncesi inanışların en önemlilerinden birisi de doğacak çocuğun cinsiyeti ile ilgili olandır. Çocuk sahibi olma özellikle de erkek çocuk sahibi olma arzusu, düğün merasiminde gelin damadın evine girerken kucağına oğlan çocuğu verilmesiyle kendisini en belirgin bir biçimde gösterir. Ayrıca gelinin yatağına oğlan çocuğu da oturtularak bu arzu belirtilir. (K.K.9.) Hamile kadın bir yere misafir olarak gittiğinde ev sahibi bir minderin altına makas, diğer bir minderin altına da bıçak koyar. Hamile kadın hangi minderin üzerine oturursa ona göre cinsiyet tahmininde bulunurlar. Altında makas olan mindere oturmuşsa kız, bıçak olan mindere oturmuşsa erkek çocuk olacağına inanılır. Yine cinsiyet öğrenmek için pişmiş yumurta bir iple tam ortadan kesilir. Kesilen yumurtanın ortası dışa doğru çıkırsa erkek, çukursa kız olacağına inanılır. Hamile kadın güzelleşirse kızı olacağına,

çirkinleşirse oğlu olacağına da inanılır ve bu inanış halk arasında “kız anası kızarır, oğlan anası bozarır” şeklinde de ifade edilir. (K.K.10.)

Ulaş'ta çocuklar arasında erkek veya kız oluşu bakımından değer farkı vardır. Erkek çocuk ailenin soyunu sürdüren “ocağı tüttüren” olarak görülür. Ayrıca tarıma dayalı toplumlarda olduğu gibi ilçede de erkek çocukların iş gücünün aile ekonomisine getirisi de göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durum ailelerin pederşahi (ata erkil) olarak yapılanmasını doğurmaktadır. Erkek çocuğu olmayan aileler çözümün ikinci bir eşte (kumada) olacağına inanmaktadırlar. (K.K.11.)

Hamile olan kadının hamileliği sürecinde çocuğun fiziki yapısını, huyunu, cinsiyetini ve kişilik yapısını etkilediğine inanılan bazı şeyleri yapması ve yapmaması uygun görülmüştür. Mesela hamile kadın, fiziği, huyu ve kişiliği beğenilen birisine bakarsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. Yine hamileliğinde bolca ayva yerse çocuğun gamzeli olacağına, tavşana bakar veya etinden yerse çocuğun üst dudağının yarma (tavşan dudaklı) olacağına inanılır. Yine hamile kadın aşermeden dolayı canı ne isterse onu yer. Aksi halde çocuğun azalarında eksiklik olacağına inanılır. (K.K.12.)

Hamile kadın ağır yük kaldırmaz, yorucu ve yıpratıcı işler yapmaz. Gece yalnız bırakılmaz, tandır veya sobanın közlü külünü gelişi güzel bir yerlere dökmez. Ayrıca sıcak suyu da özellikle duvar diplerine dökmez. Böyle yaptığı takdirde ya kendisine ya da doğacak çocuğa bir takım gizli güçlerin zarar vereceğine inanılır. (K.K.13.)

1.1.1.2. Doğum Esnasındaki İnanışlar

İlçede doğum başlı başına bir olaydır. Eğer anne ilk doğumunu yapıyorsa çocuğun cinsiyeti soyun devamı “ocağın tüttürülmesi” açısından oldukça önemlidir. Günümüzde doğumlar hastanede ebe tarafından yapılırken, önceleri bu işi çevrede yaşayan yaşlı ve tecrübeli bayanlar “köy ebeleri” yapardı. ²²

Doğumun kolay olması için saçları örgülüye çözülür. Belinde kuşağı varsa alınır ve bir tas suyun içine kocanın parmağı batırılarak kadına içirilir. Böylece kadının çocuğu kolaylıkla doğuracağına inanılır. Eğer doğum sancıları birkaç gün sürerse o zaman da hamile kadın bir at arabasına bindirilerek gezdirilir. Eve en yakın

²² Mehmet Ali Öz, a.g.e., s..232.

sokak çeşmesinin kürünü (yalağı) boşaltılır. Böylece doğumun kolaylaşacağına inanılır. Ayrıca sıcak su banyosu ve cecim (bir tür ince dokuma kilim) içine koyup hamile kadını sallamanın da doğumu kolaylaştıracağına inanılır. (K.K.10.)

Ailede çocuğun doğumu sevinçle karşılanmakla birlikte erkek çocuk olması ailenin sevincine sevinç katar. Hele ilk çocuksa doğum odasındakilerden birisi hemen koşar ailenin büyüğüne müjde verir. Dede veya baba da müjdeyi veren kişiye ekonomik durumuna göre “müjde bahşişi” olarak hediye verir. Erkek çocuğunun olduğu duyulan ailenin, komşuları tarafından bacası sökülür, ailede bir kuzu keserek komşulara yemek yedirir. Eğer kız çocuğu olmuşsa aile komşularına tatlı ikram eder. Böylece çocuğun dünyaya gelişinin sevinci komşularla paylaşırken aynı zamanda da çocuğun göze gelmesinin (nazar değmesinin) önüne geçilmiş olunacağına inanılır. (K.K.14.)

1.1.1.3. Doğum Sonrası İnanışlar

Doğan çocuğun göbeği üç parmak ölçülerek kesilir ve bağlanır. Daha sonra çocuk yıkanır ve yıkamanın son aşamasında başından tuzlu su dökülür. Şayet tuzlu su dökülmemiş ise çocuğun koltuk altları ve kasıkları tuz ile ovulur. Yıkama işlemi sona erdikten sonra çocuk kurulanıp giydirilir. Tuzlu su dökülmesinin veya ovulmasının gerekçesi ise çocuğun pişik olmasını önlemeye yönelik bir uygulamadır. Gözleri ağrımasın diye gözlerine limon damlatılır. Çocuğun kafası düzgün olsun diye bilen bir kadın tarafından başı güzelce bağlanır. Çocuk yakmayacak kadar sıcak höllükle (bir çeşit fırınlanmış toprak) kundaklanarak anneye verilir. Annenin de altına höllük konur. İlk emzirmede çocuğun dudaklarına bal sürülür. (K.K.15.)

İlk banyosundan sonra çocuğun göbeği düşene kadar yıkanmaz. Çocuğun göbeği düşünce, her gün banyo yaptırılmaya gayret edilir. Kırkinci gününe kadar gözleri bağlanır. Yine kırk gün boyunca yastığına iğne konur. Bunun sebebi annenin ve çocuğun bulunduğu odaya “al karısı” girdiği takdirde, anne iğneyi “al karısı” na iliştiirdiği takdirde “al karısı” nın o eve hizmetçi olacağına inanılır. Göbek kuruyup düşünce rastgele bir yere atılmaz. Çocuğun gelecek hayatının, bu kuruyup düşen göbeğin atılacağı yerle bağlantılı olduğuna inanılır. Aile çocuğunun gelecekte ne olmasını, nasıl bir hayat yaşamasını istiyorsa, kuruyup düşen göbeği isteğinin gerçekleşeceğine inandığı uygun bir yere koyar. Mesela aile çocuğunun dindar bir

kişi olmasını istiyorsa, göbeği cami avlusuna, okumasını istiyorsa okul bahçesine veya kariyer sahibi olmasını istiyorsa, idare binasının bahçesinin insanlar tarafından çiğnenmeyecek bir yerine bırakır. Buna mukabil kız çocuğunun göbeği ise ilerde evine bağlı bir kadın olması dileğiyle evin bir yerine gömülür. (K.K.15.)

İlçede çocuklar emeklemeye başlayınca kadar kundaklanırdı. Şimdi yapılmıyor. Eğer kundaklanmazsa çocuğun ayaklarının çarpık, vücudunun da düzensiz olacağı düşünülürdü. Ayrıca kundaklı çocuğun hareketsiz uyumasından dolayı üzerini (yorganını) aşamayacağı için hastalanmayacağına inanılır. Zira üzeri açık uyuyan çocuğun üstüne kar yağdığına inanılır. (K.K.22.)

Doğum yapan kadın, kırkı (lohusalığı) çıkıncaya kadar özellikle ilk birkaç gün yalnız bırakılmaz. Eğer yalnız kalırsa “al basması” diye bilinen esrarengiz varlıkların veya cinlerin anneye ya da çocuğa zarar vereceğine inanılır. Bunu engellemek için hem anne yalnız bırakılmaz hem de çocuğun yorganına iğne batırılması, odaya bir erkek elbisesi asılması gibi tedbirlerin de “al basmasına” engel olacağına inanılır.²³

Çocuğun doğumunu takiben bir hafta sonra ismi konulur. İsim koyma bir merasim şeklinde yapılır. Aile yemek yaptırarak tüm komşu ve akrabaları çağırır. Varsa imam yoksa ailenin dindar olan büyüğü dualarla salâvatlarla çocuğu kucasına alır kibleye dönerek çocuğun sağ kulağına hafif sesle ezan okur ve üç defa ismini söyler, sonra sol kulağına kamet okur ve yine üç defa çocuğa verilen ismi söyler. Böylece çocuğun ismini koyar. Yine dua ve salâvatlarla çocuğu varsa babaanneye yoksa anneye verir. Toplanan komşular da dualara iştirak ederler. Daha sonra yemeğe geçilir ve böylece çocuğun isim koyma merasimi biter. Bu merasim genelde ilk doğan erkek çocuklarda uygulanır. (K.K.1.) Yörede göbek ad koyma geleneği de vardır ki göbek kesilince konur. Göbek adı olarak daha çok ya Hz. Muhammed’in, ehlinden birinin veya aile büyüklerinden birsinin de adı konulabilir. Bu isim resmi kayıtlara geçmez. Ayrıca çocuk özel günlerde doğmuşsa, ramazan, kadir, bayram v.s. gibi isimler verildiği gibi türbe ziyareti sonrasında doğmuşsa o türbedeki yatırın da ismi çocuğa verilir. (K.K.16.)

²³ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 233.

Çocuk dünyaya geldikten sonra ailenin akrabaları ve komşuları hem çocuğu hem de anneyi görmeye gelirler. Bu ziyaretin adı “bebek görme” ziyaretidir. Bu ziyaret aynı zamanda ihmal edilmiş akraba ve komşuların yeniden bağlarını da güçlendirmeye bir bahane olur. Bebek görme ziyareti çocuğun doğumundan iki, üç gün sonra başlar. Bu iki, üç gün annenin kendisini biraz toparlaması için beklenen zamandır.

Bebeği görmeye gelen ziyaretçiler elleri boş gelmezler. Her gelen, hem akrabalık derecesine, hem komşuluk ilişkisine, hem de gelenlerin ekonomik durumlarına göre seçilen hediyeler getirir. Mesela amca, teyze, hala ve dayı gibi akrabalar altın götürürken, daha uzak olan akrabalar çeşitli kıyafetler götürmeyi tercih ederler. (K.K.17.)

Doğumdan sonraki ilk birkaç gün “lohusa görme” adıyla anneyi yakınları ziyaret gelirler. Yanlarında süt, yoğurt ve yörede “hasıda” diye bilinen yağ, un ve şekerle yapılmış bir çeşit yemek getirirler. Özellikle “hasıda” nın anneye çok iyi geleceğine ve çabucak kendini toparlayacağına inanılır. Anneye acı, ekşi ve tuzlu yiyecekler ve meyveler yedirilmez. Hem anneye hem de sütle karışarak çocuğa sancı vereceğine inanılır. Annenin emzirme müddetince genelde sulu ve bulgurdan yapılmış yemekler yedirilir. Böylece anne sütünün artacağı bilinir. (K.K.18.)

Çocuk ister kız ister erkek olsun, doğumundan itibaren kırk gün geçinceye kadar anne ve çocuk dışarı çıkarılmaz. Bu süreye “çocuğun kırkı” adı verilir. Anne de kırk gün boyunca hiç bir iş yapmaz. Üşütmemesine dikkat edilir. İlk kırk gün içerisinde dışarı çıkarsa “kırk basması” olacağına, yani kendine ya da çocuğa bir zarar geleceğine inanılır. (K.K.19.) Kırk günlük sürenin dolmasıyla “kırk” çıkarma işlemi yapılır. Çocuk bir leğene doldurulan ılıktan biraz sıcak suya yatırılır. Leğenin içine kırk tane taş, altın veya gümüş zinet eşyası, tesbih, arpa, nohut gibi şeylerde bırakılır. Böylece bebek salâvat ve dualar eşliğinde leğendeki su ile yıkanır. Daha sonra leğenden çıkarılarak anneye birlikte kırk delikli kevgir ile başlarından kırk suyu dökülmek suret ile banyo yaptırılarak kırktan çıkarılır. Böylece “kırk çıkarma işlemi gerçekleştirilmiş olur.²⁴ Bu işlemle annenin ve çocuğun kirden ve pislikten

²⁴ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.232.

temizlenmiş olacağına inanılmaktadır. Eğer bir çocuğun kırkı çıkmadan ailede başka bir bebek dünyaya gelirse, iki bebeğin “kırkları karıştı” denilir. (K.K.17.)

Yeni doğan çocuklarda özellikle erkek çocuklarda sancı (gaz) olur. Hem çocuk çok rahatsızlanır uyuyamaz ve durmadan ağlar, hem de anne dinlenemediği için çok rahatsız olur. Halk arasında çocuğun sancısını geçirmek için yel cevizi denen bir çeşit küçük hindistan cevizini bir bıçak ya da rende yardımıyla ince ince kıymak suretiyle anne sütüne karıştırılarak ilaç yapılır. Macun haline gelen karışım çocuğun ağzına küçük küçük verilir. Yine gözleri ağrıyan, sulanan, çapaklanarak kapanan çocuklara da anne sütüyle müdahale edilerek (çocuğun gözüne süt sağmak şeklinde) gözlerinin iyileşeceğine inanılır. Ayrıca çocuğun kundağın içine veya yastığına içerisinde Yasin, Mülk vs. surelerden çeşitli duaların yazılı olduğu “enam” denilen çok küçük bir şekilde katlanmış bir kitapçık konur. Bununla da çocuğun hem kötü nefes ve nazardan hem de cinlerden korunacağına inanılır. (K.K.20.)

Çocuğun sağlıklı gelişmesi ve büyümesi için en önemli besin kaynağı olan anne, inek sütü ve bazı sulu gıdalardan da faydalanılır. Tuzsuz tereyağının içine mevlit şekeri (Konya şekeri) ezilerek konulur. Bu karışım her gün çocuğun ağzına fındık kadar bir parça verilir. Ayrıca kabızlık çeken çocuklara da her gün çocuk düzelineye kadar çay kaşığıyla saf zeytinyağı içirilir. (K.K.18.) Yine çocuğun sağlıklı gelişimi, özellikle boynunun düzgün ve güzel olması için anneye pişirilmiş tavuk boynu yedirilir. Aynı amaca yönelik olarak eti yenen boyun kemiklerinin ilik boşluğuna şiş geçirilerek kemikler düz bir hale getirilerek evin tavanına asılır. Çocuk iki yaşına girince indirilerek gömülür. (K.K.8.) Çocuğun ağzı eğer pamukçuk olmuşsa, yemek karbonatı sulandırılır içine pamuk batırılarak çocuğun ağzı silinir. (K.K.19.)

Çocuğun ilk dişini çıkarması ailede sevinçli bir telaş ile karşılanır “diş hediği” yapılır. Genellikle evde bulunan buğday, nohut, kuru fasulye, yeşil mercimek gibi kuru baklagiller kaynatılarak yapılır. Buna “diş hediği” denir. Böylece çocuğun dişlerinin başaktaki taneler gibi düzgün, sıralı ve sağlam olacağına inanılır. Pişen hedik aile fertleri arasında yendiği gibi komşulara da ikram edilir. Komşular da gönderilen hedik kabını boş göndermezler. İçerisine günün şartlarına göre hediye konur. Gelen hediye paralar çocuğa harcanır. (K.K.21.) Çocuğun dişinin çıktığını ilk

gören kişi çocuğun üzerindeki elbiseyi yırtar. Böylece çocuğun dişlerinin hem çabucak hem de inci gibi çıkacağına inanılır. (K.K.8.)

Çocuk yürümeye başladığında aile “kömbe” (bir çeşit börek) pişirir ve mahallenin çocuklarını evin önüne toplar. Çocuğu da aralarına katar. Çocuğun ayaklarına da bir ip bağlayarak diğer çocuklarla beraber koşturulur. Bu arada diğer çocuklar arasından ayağına çabuk, hızlı koşan bir çocuk yeni yürümeye başlayan çocuğun ayağındaki ipi koparır ve koşar, diğer çocuklar da onu yakalamaya çalışır. Bu arada çocuk düşmez, yıkılmazsa hem yürümeyi kolay öğreneceğine hem de hayatında başarılı birisi olacağına inanılır. Ailenin pişirdiği kömbe çocuklar arasında paylaştırılarak yenilir. Bu adet erkek çocuklarına yapılır. Kız çocuklarına yapılırsa büyüdüğünde ayağının dışarıda olacağına inanılır. (K.K.18.)

Yeni doğan çocuğun tırnağı kırkından önce kesilmez. Şayet kırkından önce tırnakları kesilirse, çocuğun hırsız olacağı inancı hakimdir.(K.K.8.) Aynı şekilde çocuğun saçı da bir yaşına gelinceye kadar kesilmez. Çocuk bir yaşına bastığı zaman, saçı kesilerek kuyumcu da tartılır. Saçın ağırlığınca ya altın, ya da gümüş alınarak sadaka verilir. Ayrıca erkek çocuklarda pek yaygın olmamakla (ekonomik sebeplerden dolayı) birlikte yedi yaşına kadar akika kurbanı da kesilir. Akika kurbanı; yeni doğan çocuğun başındaki tüyüne (akika) denir. Böyle bir çocuk için Cenabı Hakka şükür yerine geçmek üzere kesilen kurbanı akika adı verilmiştir. Akika kurbanı çocuğun doğduğu günden buluş çağına kadar kesilebilir.²⁵ Bu adet ailenin çocuk sahibi olduğu için Allah’a şükranlarının bir ifadesidir. (K.K.23.)

Yeni doğum yapmış annenin ve çocuğunun ilk kırk gününde çevrelerinde Azrail (a.s)’ın dolaştığına inanılır. Doğum yaparken veya ilk kırk günde ölen anne şehit sayılır. Çocuk ölü doğmuşsa kefenlenir, canlı doğup hemen ölmüşse, cenaze namazı da kılınarak defnedilir. Çocukların melek olduğuna ve hatta uykusunda gülen çocuğun, melekler tarafından eğlendirildiğine inanılır. Ayrıca ölen çocukların anne-babası için ahrette şefaatçi olacağı inancı yaygındır. (K.K.24.)

1.1.2. Doğumla İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Günümüz halk inanışları incelendiğinde hemen hemen tümünün geleneksel Türk dininin uzantısı olduğu görülür. Çocuk sahibi olabilmek adına kısır kadınların

²⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.395.

türbe ziyaretlerinin dışında birde kutsal olduğuna inanılan yerleri ziyaret etmeleri geleneksel Türk Dini dönemlerinden gelmektedir. Türk toplumlarında muska kullanmak, her türlü kötülüklerden, şerlerden ve nazarlardan korunmak amacıyla yaygın bir gelenektir.²⁶ Doğu Türkistan’da yapılan arkeolojik araştırmalarda Budist ve Maniheizt Türklere ait muskaların bulunması, Yakut Türklerinde ise özellikle erkek çocuk isteyen kadınların Şamanlara gidip efsunlandıkları görülmektedir.²⁷

Orta Asya’daki Şaman, Budist, Maniheizt rahiplerin görevini aynı amaçla Anadolu’da muska yazma ve büyü tekniklerinde uzman kişilerin aldığını görmekteyiz. Kadınların kısır kalmalarına sebep olan kötü ruhların muskadaki sihir aracılığı ile kötü ruhların sebep olduğu kısırlık hastalığı kovularak kadınların iyileştirildiğine inanılmaktadır.²⁸ Oysa çocuğu olmayan kadınların başvurdukları bu yollar (muska, okuyup üfleme) Hz. Peygamber (s.a.v.) in yasakladığı, buna inanan kimselerin ise şirk koşma tehlikesine düştükleri ifade edilmiştir.²⁹

Ulaş ilçesinde uygulanan çocuğu olmayan kadınların yaptıkları türbe ziyaretlerinin izlerini Orta Asya Türklerinin inanış ve uygulamalarında bulmak mümkündür. Bu uygulamalar Geleneksel Türk Dini inanışında “yer-sub” ile ifade edilmektedir. Eski Türklerde tabiatla bir takım gizli güçlerin varlığına olan inanç Orhun kitabelerinde “yer-sub” tabiri ile ifade edilmektedir. Aynı şekilde Uygurlarda da “yir-suv” olarak “iduk” yani kutsal olarak varlığını sürdürmektedir. Göktürklerde ise hem koruyucu ruhlar hem de vatan “iduk-yersub” (mukaddes yer-su) ile ifade ediliyordu. “eşumiz apamız tutmuş yer-sub” (atalarımızın idare ettiği yer-su) cümlesindeki yer-su vatan kültü olan yer-su dur.³⁰

Eski Türklerde kısır kadınlar birtakım uygulamalar yaparlardı. Yakut Türklerinde de kısır kadınlar mukaddes bir ağacın altında boz at derisi üzerine oturarak “Yer sahibine” dua ederek yalvarır. Bu uygulamadan sonra çocuk olursa bunun Yer ağaç ruhları tarafından verildiğine inanılır. Bu manada “iduk” kurbanına da rastlanmaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyen Kırgız-Kazak kadınları çölde tek

²⁶ Ali Selçuk, Tahtacılar, İstanbul 2004, s.155.

²⁷ Ali Selçuk, a.g.e., s.156.

²⁸ Ali Selçuk, a.g.e., s.156.

²⁹ Ali Çelik, İslam’ın Kabul veya Reddedtiği Halk inançları - Hicaz Bölesi -, İstanbul 1995, s.289.

³⁰ Abdulkadir İnan, Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul 1976, s.31.

başına biten bir ağacın veya kutlu pınarın yanında kuyun kurbanı kesip orada gecelemedirler.³¹

Türkiye'nin birçok yerinde oldu gibi doğumdan hemen sonra göbek bağıyla ilgili uygulama Ulaş'ta da görülmektedir. Göbek bağının gömülmesi adeti Orta Asya Türk geleneğinin bir devamı olarak görülmektedir. Kırmızı, Kazak ve yakut Türklerinde çocuk dünyaya geldiğinde Ebe buğday unundan bir yemek yaparak kadınlara ziyafet verir. Yemek yendikten sonra çocuğun eşi (göbek bağı) bir çukura gömülür.³² Gömülen eşin yanına yemek ve kaşık koyulması ona yaşayan bir insan gibi davranıldığını gösterir ki bu uygulama Türklerdeki defin töreni ile benzerlik arz etmektedir.³³

Anadolu ve diğer Türk topluluklarında yaygın olan "albastı" inancıyla ulaş ilçesindeki "cin çarpma" ve "al basma" inancı ve ondan korunmak için alınan tedbirler birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Al basması veya cin çarpmasından korunmak için yapılan şeyler birbirlerinden biraz farklı olmasına rağmen Türkiye'nin hemen hemen her yöresinde uygulanmaktadır.

Orta Asya Türklerinden Kırgız, Kazak ve Başkurt Türklerinde iki türlü albastı vardır. Bunlardan biri "kara albastı" diğeri ise "sarı albastı"dır. Bunlardan kara albastı ciddi ve ağırbaşlı bir ruh olup ocak sahibi insanlardan korkarlar. Sarı albastı ise doğum yapan kadına ve çocuğuna musallat olur. Annenin ve çocuğunun ciğerini söküp suya atar. Sarışın bir kadın suretindedir. Hilekar, hoppala ve şarlatan bir ruhtur. İnsana dokunmayacağına söz verir ama bir fırsatını bulunca zarar verir. Sarı albastı Hocanın veya Şamanın efsunlamasıyla gider.³⁴ Hemen hemen bütün Türk kavimlerinde aynı olan albastı kötü bir ruhun adıdır. Lohusa kadınlara zarar verici olması, Ocak sahibi insanlardan ve tüfek sesinden kaçması gibi hususlar benzerlik göstermektedir. Kazak ve Kırgızlarda keçi suretinde görünen bu ruh Uranha-Tuba Türklerinde keçi sesinde bağırılmaktadır. Ayrıca tüm Türk kavimlerinde bu ruh cinsiyet olarak dişidir.³⁵ Diğer taraftan loğusa kadının ve çocuğun bir çeşit

³¹ Ünver Günay-Harun Güngör, Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi, İstanbul 2007, s.102.

³² Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara 1995, s.158.

³³ Ali Selçuk, a.g.e., s.158.

³⁴ Abdulkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, cilt I, s. 259.

³⁵ Abdulkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, Ankara 1987, cilt I, s.262.

temizlenme adeti olan “kırk çıkarma” töreninde Ulaş’ta olduğu gibi Anadolu’nun diğer bölgelerinde de yaygın olduğu görülmektedir. Loğusa kadın ve çocuk kırk çıkarma banyosu yapıncaya kadar yani doğumdan kırk gün geçinceye kadar dinen kirli sayılmaktadır.³⁶ Yine kırk çıkarma törenine benzer bir uygulamada Gagauz Türklerinde de görülmektedir. Gagauzlarda çocuk doğduktan kırk gün sonra vaftiz edilmektedir.³⁷ Doğumdan sonra kadının kirli olduğu inancı diğer dinlerde de mevcuttur. Yahudilere göre bu kirlilik süresi kadın erkek çocuk doğduğunda kırk gün, kız çocuk doğduğunda seksen gündür. Kadın erkek çocuk doğduğunda kırk, kız çocuk doğduğunda seksen gün içerisinde kutsal bir nesneye dokunamaz ve ibadethanelere giremez.³⁸

1.2. Sünnet İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

1.2.1. Sünnet İle İlgili İnanışlar

İlçede sünnet yaşları genellikle 1 ile 12 yaş arasındadır. Sünnet işlemini eskiden adına “sünnetçi” denilen askerliğini sıhhiye olarak yapmış kişiler yapardı. Bu kişiler sünnet olan çocukta bitkilerden yapılan doğal ilaçlar kullanırlardı. Günümüzde ise sünnetçilerin yerine daha ziyade bu işin eğitimini almış uzman doktor veya sağlık memurları tercih edilmektedir.³⁹

Sünnet işlemini bazen tek bir aile kendisi yaptırılabilirdiği gibi, bazen de toplu bir şekilde de yaptırılmaktadır. Erkek çocuğun birden fazla olan ailelerde, büyük çocuğunun 12 yaşını geçmemesine dikkat edilir. Sünnet yaptırılırken büyük çocuğun yaşı belirleyici etken olduğu için küçük çocukların yaşları dikkate alınmaz. (K.K.16.)

Çocukların hem okul zamanları, hem iyileşme süreçleri ve hem de ailenin misafir ağırlama durumları göz önüne alınarak sünnetler genelde yaz aylarında yapılmaktadır. Gün olarak da Cumartesi veya Pazar günleri tercih edilir. (K.K.25.)

Çocuğunu sünnet ettirecek olan aile daha önceden hazırlıklarını yapar ve davet edeceği her eve “okuntu şeker” adıyla (bir tane mevlit ya da akide şekeri) davetiye gönderir. Şimdi bu adetin yerini matbu davetiye kartları almıştır. Daveti

³⁶ Ali Selçuk, a.g.e., s.162.

³⁷ Harun Güngör, Türk Budun Bilimi Araştırmaları, Kayseri 1998, s.183.

³⁸ Sami Kılıç, İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler, Ankara 2011, s. 81.

³⁹ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.233.

olan eş, dost ve akrabalar sünnet yaptıran aileye süt, yoğurt, bulgur v.s. yemek malzemesi getirerek yardımcı olmaya çalışırlardı ki bu adette kaldırılarak yerine sadece ailelerin yakınlık ve ekonomik durumuna göre para veya altın hediye edilmektedir. (K.K.5.)

Sünnet hazırlığı yapan ailede kirvelik Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Zira kirve artık ailenin bir üyesi olur ve aileler arasında çok sıkı bir bağ kurulur. Ulaş'ta yaşayan Sünni toplumda kirveler arasında kız alıp verme olurken, alevi toplumda kız da alınıp verilmez. Kirvenin kucağına kan döküldüğü için kan bağı oluşur. Kirvelik soy sürer babadan oğula geçer, ancak kirvenin erkek çocuğu olmazsa kirvelik biter. (K.K.6.)

Kirvesini seçen aile kirve olacak kişiye bir adet takım elbise ile beraber bir de büyükbaş hayvan hediye eder. Bundan sonra sünnetin hazırlıklarıyla kirve ilgilenir. Önce çocuğun yatağı hazırlanır. Sünnetten bir gün önce davul zurna eşliğinde yapılan kına gecesine yakın akraba ve komşular katılır. Çocuğun sünnet elbiseleri kirve tarafından hazırlanır. (Bkz. Ek:2)

Ertesi gün sünnet hazırlıkları tamamlanır ve sünneti yapacak olan uzman kişinin gelişiyle sünnet merasimi başlar. Yakın akrabaların katılımlarıyla kirve çocuğu kucağına alır ve tekbirler getirilerek işlem tamamlanır. Kirve çocuğu yatağına alır ve hediyesini takar. Bu işlem genelde öğleden önce yapılır. Öğle namazından önce camide mevlid okutulur. Namaz çıkışında da cami cemaatiyle birlikte sünnet evine gelinir ve hazırlanan yemek yenir. Böylece komşularda göz aydınlığı vererek hediyelerini çocuğa taktıktan sonra dağılırlar. (K.K.16.)

Sünnet olan çocuğun döşek kaldırma işlemi yapılana kadar kirvesi yanından ayrılmaz. Çocuğun üç gün sonra yatağı kaldırılır. Bu, yörede "döşek kaldırma" olarak bilinir. Döşek kaldırma işlemi kirve yapar. Kirve döşek kaldırma işlemi gerçekleştirilmeden hemen önce, pahada ağır hediyeleri getirmek üzere çocuğun yanından ayrılır. Bir müddet sonra "döşek kaldırma" olayını gerçekleştirmek üzere hediyelerle birlikte gelir. Sünnet evi de kirveyi aynı şekilde değerli hediyelerle (kan akıtma, küçükbaş hayvan kesme vs. şeklinde) karşılar. Kirve çocuğun ve ailenin hediyelerini takdim ettikten sonra, sünnet yatağını kaldırır. (K.K.5.)

Bazı aileler, sünnet olacak çocukları ikiden fazla ise nazar değer, göze gelir diye üçüncü ve daha sonrakileri hep birlikte sünnet ettirmezler. Sünnet olan çocuklara nazar değmesin diye yattıkları odada üzerlik tohumu ve tuz yakılır.⁴⁰

1.2.2. Sünnet İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Sünnet uygulaması Anadolu da Müslümanlar tarafından dini bir vecibe olarak yerine getirilmektedir. Geleneksel Türk dininde olmayan sünnet uygulaması Yahudilikle birlikte bir anlam kazanmıştır. Tevrat'a göre doğumunun sekizinci günü sünnet edilmelidir. Dolayısıyla Sami kültürünün bir ürünü olarak karşımıza çıkan sünnet; Türklerin Müslümanlığı kabul edişleriyle birlikte onların İslam'a giriş ritüellerinden biri olarak uygulanmaya başlamış ve aynı anlayışla da devam ede gelmiştir.⁴¹

Kuranı Kerimde sünnet uygulamasıyla ilgili herhangi bir ayet bulunmamakla beraber gerek hadis kaynaklarında gerekse Tevrat'ta yazıldığı gibi sünnetin ilk olarak Hz. İbrahim döneminde başladığı bilinmektedir. Ebu Hureyre rivayetine göre Hz. Muhammed (sav) “İbrahim seksen yaşında iken (Şam'a bağlı) Kaddum köyünde sünnet oldu” buyurmuştur.⁴² Yine Ebu Hureyre'nin rivayetine göre (Kaddum yerinde) muhaffef olarak Kadum diye varid olmuştur ki marangoz aleti olan keser ile sünnet olmuş demektir.⁴³

Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ta Allah İbrahim'den ve zürriyetinden gelecek olanlardan ahit alarak her erkek çocuğun sünnet edilmesini ister. “seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız. Sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Evinizde doğmuş ya da soyunuzdan olmayan bir yabancı satın alınmış köleler dahil sekiz günlük her erkek çocuk sünnet edilecek. Gelecek kuşaklarınız boyunca bu sürecek. Evinizde doğan ya da satın aldığınız her çocuk kesinlikle sünnet edilecek. Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmanın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek, halkının arasından atılacak. Çünkü antlaşmamı buzmuş demektir”⁴⁴

⁴⁰ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 234.

⁴¹ Ali Selçuk, a.g.e., s.165.

⁴² İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, cilt. VII, hadis; 2150, s.41.

⁴³ İbrahim Canan, a.g.e., hadis; 2151, s.42.

⁴⁴ Kutsal Kitap, Yaratılış XXII/10-14 Bab.

Tevrat'taki bilgilere göre, İbrahim ahit gereği doksan dokuz, İsmail'de on üç yaşında iken sünnet olurlar. Öte yandan Sara İshak'ı doğurur. İbrahim oğlu İshak'ı da sekiz günlük iken sünnet ettirir. "İbrahim evindeki bütün erkekleri oğlu İsmail'i, evinde doğanların satın aldığı uşakların hepsini Tanrı'nın kendisine buyurduğu gibi o gün sünnet ettirdi. İbrahim oğlu İsmail'le aynı gün sünnet edildi. İbrahim evindeki bütün erkekler evinde doğanlar ve yabancılardan satın alınanlar hep birlikte sünnet oldular."⁴⁵

Sünnet geleneğine dini bir boyut kazandıran Yahudiler ve Müslüman Araplarda kirvelikte görülmektedir. Eski Türk dininde bulunmayan sünnet adeti gibi kirvelikte Türklere sonradan Yahudi ve Araplardan geçmiştir.⁴⁶ Hatta Türkiye'deki kirvelinin görüldüğü bölgelerdeki dini guruplar Sünniler, Aleviler, Süryaniler ve Yezidilerde olması da bunu doğrulamaktadır. Süryanilerde sünnet olmamasına rağmen kirvelik mevcuttur.⁴⁷ Ayrıca kirvelik müessesesine benzer bir durumda Hıristiyanlıkta çocukların vaftizleri sırasında "vaftiz babası" ve "vaftiz annesi" şekliyle görülmektedir ki bu kişiler vaftiz masraflarını da karşılarlar.⁴⁸

Toplumumuzda Müslümanlığa giriş ritüellerinden birisi olan sünnet töreninde ziyafet verilmesi ilçede evlilik töreniyle benzerlik göstermektedir. Sünnet töreniyle çocuk yeni bir sosyal guruba katılmıştır.

1.3. Evlenmeyle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Hayatın ikinci geçiş dönemi olan evlenme, kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşaması olması, aileler arasında kurulan dayanışma ve toplumsal ilişkilerin belirlenmesinde belirleyici bir öneme sahiptir. Toplumsal yapının temelini aile birliğinin oluşturması, bu birliği sağlayan evlenmeye evrensel bir nitelik ve önem kazandırmıştır. Toplumların kültür ve medeniyetleri evlenme biçimlerini belirlemiştir. (K.K.1.)

⁴⁵ Kutsal Kitap, Yaratılış XVII/23-27 Bab.

⁴⁶ Ayşe Yıldırım, "Hıristiyan Kirveligi", Folklor/Edebiyat Dergisi, cilt IX, S.XXXIII, Ankara, 2003, s. 95-97.

⁴⁷ Sami Kılıç, Elazığ'da Yaşayan Süryanilerde Düğün İle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar, F.Ü.S.B.E.D. c.13, s. 2, Elazığ 2003; Ayşe yıldırım, a.g.e., s.95-97.

⁴⁸ Pertev Naili Boratav, Yüz Soruda Türk Folkloru, İstanbul 1973, s.198.

1.3.1. Evlenme İle İlgili İnanışlar

İlçede evlenme yaşı, genellikle erkekler asker dönüşünden sonra ve yaklaşık 22 yaşlarında, kızlar ise, genellikle 18 yaş civarındadır. Ancak okuyan kız ve erkeklerin evlenme zamanlarını yaşlarından daha çok okulları ve mesleğe atılmaları belirler. (K.K.26.)

Evlenmeye ilgili inanışları evlilik öncesi, evlilik esnası ve evlilik sonrası olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

1.3.1.1. Evlilik Öncesi İnanışlar

Türk kültürünün, en canlı, en belirgin yönlerinden birisi olan evlilik ve bunun göstergesi olan düğün, aile kurumunun evlilikleri yanında anlaşarak evlenmelerde vardır. Kız kaçırma yok denecek kadar azdır ve toplumca hoş karşılanmaz. (K.K.4.)

Evliliğe hazırlık döneminde, kız isteme, nişan gecesi, gelin getirme, gelin hamamı, güvey hamamı, kına gecesi, nikâh gibi töreler uygulanmaktadır. Evlenmek isteyen erkek genellikle anne-babasına durumu anlatamaz. Ablası, yengesi veya duruma göre amcası, dayısı gibi yakın bulduğu kimselere evlenmek istediğini ifade eder. Onlar da oğlanın niyetini anne-babasına anlatırlar. (K.K.27.) Birkaç gün içinde oğlanın annesi, bacası gibi yakınları kız evine “kız bakmaya” hem de “ağız yoklamaya” giderler. Kız tarafı da durumun farkındadır. Onlar da gelen misafirleri, kızlarını vermek istiyorlarsa ona göre ağırlarlar. Vermek taraftarı değilse niyetlerini açık ederek “yitiğinizi başka yerde arayın” diyerek dünürçü olarak gelmemelerini ifade ederler.

Şayet kız tarafı bu evliliğe rıza gösterirse, erkek tarafı kendi arasında istişare yapmak sureti ile ne zaman ve kimlerle dünürçü olacaklarını kararlaştırırlar. Önce erkeğin bayan akrabaları üç-beş kişi toplanarak kız evine giderler “sizin de uygun gördüğünüz bir günde büyüklerimiz dünürçü gelmek istiyorlar” teklifinde bulunurlar. Kız tarafının bayanlarıyla beraber oturur konuşurlar ve ne zaman dünür gelineceğine, ne zaman oğlanla kızın birbirlerini görüp konuşmaları gerektiğine karar verirler. Oğlan kararlaştırılan günde annesiyle veya ablasıyla kız evine gelir ve kızla oturur, konuşur ve anlaşılır. (K.K.28.)

Oğlan evi kararlaştırılan günde kız evini ziyaret ederek “Allah’ın emri, Peygamberin kavliyle...” kızınıızı oğlumuzu istiyoruz der. Kızın babası, vermeyi istediği halde kendisini biraz naza çekerek “bizde bir düşünelim, kendi aramızda konuşup bir karara varalım, ondan sonra hayırlısı ne ise o olsun” der. Net bir cevap alamayan oğlan tarafı, kız tarafının kararını birkaç gün beklemek üzere evine döner. Kız tarafı birkaç gün sonra oğlan tarafına dünür olarak gelmeleri için haber verir. Oğlan tarafı hem ailenin yakın akrabalarını hem de yakın komşularını ve mahallenin cami imamını alarak Cuma günü akşamı kız evine gider. Bu gidiş hem “söz kesmek” hem de “kahve içmek” üzere olduğu için oğlan tarafı yanında herkese yetecek kadar lokum ve şeker de götürür. Kız evi gelenleri büyük bir titizlikle misafir ederler. Kısa bir hoş beş ve tanışma faslından sonra Hoca Efendi ne maksatla burada toplandığından sözü açarak “falan beyin kızını filan beyin oğluna Allah’ın emriyle istiyoruz” diyerek sözünü bitirir. Kız babası “Allah yazdıysa ne diyelim, hayırlı uğurlu olsun” der. Bu dileklere orada bulunan herkes katılır. Hoca efendi yuva kurmanın, evlilik müessesesinin ilk adımı olan bugünün hayırlara vesile olması manasında dua eder. Dua bitince kız ve oğlan babası ayağa kalkarak birbirlerini tebrik eder, göz aydınlığı verirler. Bundan sonra oğlan tarafının getirmiş olduğu lokum ve şekerleme misafirlere ikram edilerek söz kesilir. (K.K.6.)

Eskiden oğlan tarafı kız tarafına başlık parası vererek aralarında ev eşyası olarak kimin ne alacağına karar verirlerdi. Günümüzde ise, oğlan tarafı da kız tarafı da çeyiz olarak kendi paylarına alınacak olan çeyizi bilmelerine rağmen geleneklere uygun olması bakımından yine de iki taraf ne alınacağına dair aralarında konuşur anlaşılır. Genellikle kız tarafı yatak odası ve sandık işi olarak bilinen çeyizi yaparken, geri kalan ev eşyası ve gelin takısını (altın, bilezik) oğlan tarafı yapar. (K.K.29.)

Tarafların söz kesmesiyle başlayan nişanlılık dönemi altı ay veya bir sene sürer. Söz kesmeyle düğün arasında yörece “nişan” ya da “şerbet içme” adıyla bilinen kahve içme merasiminden daha büyük davullu zurnalı, çerezli bir şenlik daha yapılır ki bundan maksat kız ve oğlanın nişanlandıklarını daha büyük çapta duyurmak ve etrafa ilan etmektir. (K.K.30.)

Nişan yalnızca kadınların katıldığı bir merasimdir. Nişandan önce oğlan tarafı gelin kızını alış verişe çıkararak elbise ayakkabı gibi giyim eşyasının yanında saat, bilezik, küpe gibi takılarını da alır. Nişan merasimine hem kız, hem oğlan tarafının uzak yakın akraba ve komşuları davet edilir. Genellikle pazar günü gündüz vaktinde yapılır, oyunlar oynanır, halaylar çekilir ve nişana gelen misafirlerin getirdikleri hediyeler gelin kıza takılır. Ayrıca gerçek nişan yüzükleri de bu törende gelin ve damada kurdele kesilerek takılır. Kurdeleyi önde gelen saygı duyulan bir kişi iyi dilek ve dualarla keser. Leblebi, fıstık ve şeker karışımı çerez katılımcılara ikram edilerek nişan töreni bitirilir. (K.K.31.)

Eskiden nişan merasiminde şerbet yapılır dağıtıldı. Oğlan tarafı kız tarafına bir torba (50 kg) toz şeker ve kırmızı gıda boyası getirirdi. Kız tarafından bir kişi büyük kazanlarda şerbet yapardı. Şerbet yapmaya başlarken de oğlan tarafından (babasından) bahşiş almak için “tas batmıyor” diye bağırdı. Oğlan babası da şerbetçiye bahşişini verirdi. Eğer oğlanla kız ayrı köy veya kasabada iseler nişan kız tarafında yapılır. Gelen misafirler kız evi tarafından ağırlanır ikramlanır. (K.K.32.)

Nişanlılık süresi içerisinde kız ve oğlanın görüşmeleri eskiden kesinlikle yasaktı. Öyle ki gelin ve damat birbirlerini ilk defa düğünden sonra görüyorlardı. Şimdi bu adet kaldırıldı. Artık nişanlılar özellikle nişan töreninden sonra birbirlerini görebilir, oturup konuşabilirler. Oğlan istediği zaman nişanlısıyla görüşmek için kızın evine gidebilir. (K.K.19.)

Taraflar arasında söz kesildikten sonra düğüne kadar eğer arada kış ve yaz mevsiminin başlangıcı veya dini bayramlar gibi özel günler varsa, bu günlere özel olarak gelin kıza hediyeler alınır. Mesela yaz başlangıcında yaz meyvesi, kış başlangıcında kış meyvesi, bayramlarda “bayramlık” hediye ve kurban bayramında ayrıca kurbanlık hediye edilir. Kurbanlık olarak genelde 1 yaşını tamamlamış koç olur. Koç rengârenk süslenir, boynuzlarının arasına da bir altın takılarak oğlan tarafında varsa 15-18 yaşında bir genç, koçu kız evine götürür. Kız babası da koçu getiren delikanlıya bir hediye verir. (K.K.33.)

Nişan töreniyle düğün arasında özellikle düğüne yakın bir zamanda kız tarafı damada tıraş takımı, iç giyim, terlik v.s. eşyalardan oluşan bir bohça hazırlar ve gönderir. Gönderilen bu bohça hemen nişandan sonra ise içerisine bir sürahi de nişan

töreninde içilen şerbet de konur. Bu bohça damada bir sini içerisinde takdim edilir ki bu “sini dönmesi” âdetidir. (K.K.34.)

Düğün gününün ne zaman yapılacağına gelince, iki taraf bir araya gelir ve aralarında düğün için bir gün tayin ederler. Düğün gününden 10 veya 15 gün önce “pazarlık alış verişi” yapılır. Bu alış verişe damadın ve gelinin yakın akrabaları da çağrılır. Çarşıya çıkılarak o güne kadar gelin ve damada alınmamış veya eksik kalmış eşyalar, takılar alınır, bunun yanında düğün için gerekli şeyler de tedarik edilir. Alış verişten sonra erkek tarafı alış verişteki tüm katılımcıları gönül hoşluğuyla yemeğe götürür ve böylece alış verişi bitirilir. Buna “pazarlık görme” de denir. (K.K.35.)

Pazarlık görmede verişinde erkek tarafı gelinin kız ve erkek kardeşlerine, babasına da “töre” alırlar. Töre bayanlara etek veya elbise, erkeklere ise gömlek gibi giyeceklerdir. Anneye ise “Süt hakkı” töresi alınır. Bu da genelde elbise olur ama annenin isteğine bağlıdır. Anne “süt hakkı” olarak neyi isterse o alınır. (K.K.34.)

Yörenin düğün öncesi önemli geleneklerinden birisi de “kardeş yolu” dur. Damadın babası gelinin erkek kardeşine “kardeş yolu” adıyla özel bir hediye alır. Bu hediye önceleri at veya silah iken günümüzde takım elbise veya o değerinde para olarak takdim edilir. “kardeş yolu” düğünlerin önemli töresidir. (K.K.36.)

1.3.1.2. Evlilik Esnasındaki İnanışlar

İlçede genellikle düğünler Cuma günü başlayıp Pazar günü sona erer. Belirlenen düğün günü için davetiyeler bastırılarak tüm uzak-yakın akraba ve komşular davet edilir. (K.K.33.); (Bkz. Ek:3).

Düğün, Cuma günü Cuma namazından sonra komşularında iştirakiyle dualar eşliğinde düğün evinde bayrak kaldırılmasıyla başlar. Orada toplananlara çay, kahve ikram edilir. Davul zurna eşliğinde halaylar çekilir. (K.K.32.) Cuma günü akşamında tüm komşu ve yakın akrabalarla oğlan evinde toplanılarak düğün kahvesi içilir sohbetler edilir. (K.K.38.) Damat ve gelin ayrı ayrı köylerden veya ilçelerden ise eskiden kız tarafına düğüncülerin ne zaman ve nasıl geleceklerini haber vermek üzere bir gün önceden haberci gönderilirdi ki buna “yozucu” denirdi. Yozucu yanına çay, şeker ve sigara gibi küçük hediyelerle yola çıkar. Kız evinin bulunduğu alana yaklaşıncaya bir yere gizlenerek akşam olmasını bekler. Karanlık basınca kimseye görünmeden ilk karşısına çıkan eve girer. Eğer birilerine yakalanırsa o köylüler

tarafından cezaya çarptırılır. Bu ceza kağı arabalarının oku havaya dikilerek veya yüksekçe bir yerden tepe üstü (ayaklarından) yozucuyu asarlar. Yerde de yaş tezekler yakılarak yozucuya alttan duman verilir. Bu ceza düğün alayının köye girdiği zamanda olur. Böylece erkek tarafına gönderdikleri yozucunun (habercinin) yakalandığını ve cezalandırıldığını gösterirler. Eğer yozucu yakalanmamışsa getirdiği hediyelerini misafir evine bırakır ve ev sahibiyle birlikte kız evine giderek düğün olayı hakkında bilgi verir. Bu gelenek günümüzde uygulanmamaktadır. (K.K.37.)

Kız evinde de Cuma günü gelinin çeyizi bir evde sergilenerek komşulara gösterilir. Çeyize bakmaya gelen komşular düğün hediyelerini de getirerek çeyize dahil ederler.

Akşama doğru damat sağdıçıyla birlikte hediyesiyle çeyize bakar. Ya Cuma günü akşam veya cumartesi günü öğle vaktinde erkek tarafının ve kız tarafının yakınları toplanarak çeyiz yazmaya çeyizin olduğu yere giderler. Katılımcıların da iştirakiyle çeyiz listelenir ve karşılığında değerleri konur. Bir tutanak tutularak kız babası, damat ve şahitler imza atarlar. Bu tutanak eğer bir ayrılık söz konusu olursa o zaman gelinin hakkının korunması içindir. İki adet düzenlenerek birisi damada, birisi de kız babasına verilir. İmzaların atılmasıyla varsa İmam-Hatip, yoksa topluluktan birisinin duasıyla çeyiz yazma işlemi sona erer. Çeyiz, yazıldıktan sonra damadın evine taşınır. Çeyiz taşınırken gelinin akrabalarından bir çocuk çeyiz sandığının üzerine oturur. Oğlan tarafından birisi çocuğa bahşiş verir buna “sandığa oturma adeti” denir. (K.K.39.)

Cumartesi günü damat hamamı ve damat tıraşı olur. Sağdıç, damadı berbere götürerek tıraş ettirir. Tıraştan sonra damat ve yakın arkadaşlarını alarak hamama götürür. Hamam da hem yıkanır hem de birbirlerine çeşitli oyunlar (şakalar) yaparlar. Hamamdan sonra yemeğe giderler. (K.K.40.)

Yine cumartesi günü erkek tarafı gelini “gelin başı” yaptırmak için kuaföre götürür. Gelinle birlikte hem erkek tarafından hem de kız tarafından genç kızlarda kuaföre giderler. (K.K.18.)

Cumartesi akşamı kına gecesi yapılır. Kına gecesi damat tarafı ve gelin tarafında ayrı ayrı yapılır. Kadınlar gelinin başında, erkekler damadın başında

toplanırlar. Kadınlar kına yakılana kadar davul zurna eşliğinde halaylar çekerek eğlenirler. Kınadan önce geline hem damat tarafından hem de akraba ve komşular tarafından takılan hediyeler, takılar bir bir isimleriyle sayılarak bir kişi tarafından duyurulur. Buna “töre takma” denir. Töre takma işlemi bittikten sonra kına yakmaya geçilir. Bir tepside ezilen kına küçük mumlarla (kına mumlarıyla) süslenerek türküler eşliğinde gelinin arkadaşları ve genç kızlar gelinin yanına gelirler. Gelini ağlatmak için genel olarak aşağıdaki türküler söylenir:

Kınayı getir aney

Parmağın batır aney

Bu gece misafirem

Yanında yatır aney

Kalada var çeperler

Çepere su serperler

Bırak yoldan geleni

Gelene su serperler

Sivik ucu kuşburni

Oldum yarin düşküni

Baş açık yalınayak

Yola düştüm kış günü

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçanda kuşlara malum olsun ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı ben köyümü özledim

Annemin bir yelkeni olsa uça da gelse

Babamın bir atı olsa binse de gelse

Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Uçanda kuşlara malum olsun ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı ben köyümü özledim.

Bu türküleri orada hazır olan kadın ve genç kızlar gelinin başında halka şeklinde dönerek söylerler. (K.K.21.), (Bkz. Ek:4)

Gelinin kınasını “yenge” yakar. Yenge mutlu bir aile yaşantısı olan kişidir. Uğursuzluk olacağına inanıldığından dolayı eşinden ayrılmış olan bir kimseye kına yakıtılmaz. (K.K.41.) Yenge damadın yakın akrabası olur. Gelinin kınasını koymak için avucunu açmak ister ama gelin avucunu açmaz. Kaynana bir altın verir. Böylece gelin avucunu açar. Yenge de hafif bir sesle dua ve salâvatlar eşliğinde gelinin kınasını yakar, üzerine de kaynananın verdiği altını koyarak gelinin elini kına beziyle bağlar. Kalan kınayı da oradaki genç kızlar küçük parmaklarına yakarlar. (K.K.42.)

Kınadan sonra damat tarafının almış olduğu çerez topluluğa dağıtılarak kına gecesi şenlendirilir. Gelin yakın arkadaşlarıyla birlikte o gece sağdıçın (nedime) evinde kalır. (K.K.43.)

Cumartesi gün sabahleyin uzak yerlerden gelerek yatıya kalan misafirlerin konak evlerinin önünde davul zurna çalınarak o evde misafir olduğu belirtilir. Bu misafirler eğer kına gecesine katılmaz veya gelmekte gecikirlerse düğün kâhyası tarafından cezalandırılırlar. Düğün kâhyası düğünün organizesinden sorumlu kişidir. Kâhyanın toplumca sevilen ve şakacı birisi olmasına dikkat edilir. (K.K.45.)

Kâhya düğüne gelen misafirlerle tek tek ilgilenir. Eğer düğünün organizasyonunda ya da misafirlerle ilgilenmekte eksikliği veya kusuru olursa o zaman da misafirler kâhyayı cezalandırırlar. (K.K.46.)

Kına gecesinde sağdıç ve damat takım elbise giyerler ve kollarına kırmızı kurdele bağlarlar. Damadın kınasını kız tarafından gelinin yengesi veya ablası yakar. Kına yakılana kadar düğünde herkese oyunlar yapılır, ama sağdıç ve damada daha

çok yapılır ki bu oyunlar şakadan daha çok eziyet verme halinde olur. (K.K.47.) Kına gecesinde hem geline hem damada yakılan kınaların kendine has bir anlamı vardır. Kurban kesilecek koçun kınalanması gibi damat ve gelinin kınalanması da hem ailelerine hem de birbirlerine kurban olsunlar anlamını taşımaktadır. (K.K.5.)

Cuma günü komşu kahvesiyle sağdıç ve damadın özel durumları başlar. Sağdıç ve damat yanlarına gelen herkese büyük küçük demeden hoş geldin ederek saygıda kusur etmezler. Tam bir askeri disiplin içerisinde emirle oturur, emirle kalkarlar. Verilen emirler ne kadar zor olursa olsun asla hayır diyemezler. Aksi takdirde daha büyük ceza alırlar. Damat ve sağdıçın cezasını genelde orada bulunan topluluk verir. İşte bu özel durumları kına yakma ile son bulur. Ama damat kaçırma âdeti damat gerdeğe girinceye kadar devam eder. Onun için damadın her durumundan sorumlu olan sağdıç, damadın elini asla bırakmaz. (K.K.48.)Düğüne katılanlardan herhangi bir kimse sağdıçın gafletinden yararlanarak damadı kaçırırsa, damadı saklar. Damadın babası damada karşılık genelde bir koyun verir. Bu koyun kesilerek yemek yapılır. Orada bulunan herkese ikram edilir. (K.K.49.)

Damadın kınası yakılınca kadar halaylar çekilir, çeşitli oyunlar oynanır. Bu oyunlar arasında “Ravana gidelim”, “faş, fuş”, “Tarla bölme” oyunları sayılabilir. (K.K.44.)

Ravana Gidelim Oyunu: Beş kişiyle oynanan bir oyundur. Bir kişi ebe (oyun kurucu) olur, diğer dört kişi ebenin komutlarına uyar. Ebenin seçtiği dört kişi ve ebe halka şeklinde elleri arkaya dayalı, dizleri dik bir şekilde otururlar fakat bu oturuş tam bir oturuş değildir. Arkaya dayalı kollarla ayakların üzerine basılır, dizler dikili şekilde ileriye ve geriye gidilip gelinir, bu gidiş gelişlerde beş oyuncunun da dizleri birbirine değeri ve ayrılır. Ebe; “ravana gidelim, inci alalım, boncuk alalım alamazsak” der durur. Diğer dört kişide aynen ebeyi tekrar ederler. Sonra ebe orada bulunanlardan kimi seçmişse onun ismini söyleyerek “falancayı zinga vuralım” der. Diğer dört kişi ok gibi yerlerinden fırlayarak o kişiyi ellerinden ve ayaklarından tutarak elli cm yukarı kaldırarak sırtının üstüne yere bırakırlar. Ebe tekrar “ravana gidelim” komutunu verir diğer dört kişide oyunun başında olduğu gibi tekrar aynı düzene girer. Oyun böylece devam ederken orada bulunan misafirler kendilerine de bir şaka yapılacak mı endişe ve heyecanı beklerler.(K.K.54.)

Faş, Fuş Oyunu: Sekiz kişiyle oynanır. Ebe (oyun kurucu) hariç diğer yedi kişi oyun hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmamalıdır. Ebe kendisi ortada diğer yedi kişi etrafında halka olacak şekilde toplanır. Ebenin etrafında toplanan yedi kişi çömelirler. Ebe bu yedi kişiye; “Sivas, İstanbul, deniz, vapur, duman, dalga, faş, fuş “ isimlerini verir. Bu isimlerin sahiplerinden isimlerinin her söylenmesinde ayağa kalkıp tekrar çömelmeleri istenir. Ebe elinde ya parmak kalınlığında bir metre uzunluğunda sopa ya da kemer bulundurur. İsmi söylendiğinde ayağa kalkmakta gecikene veya kalkmayana elindekiyle vurur. Bu oyunda ebe ilçeden İstanbul’a gidişini ve ilk defa gördüğü denizi mübalağalı ve esprili bir şekilde anlatır. Etrafına dizdiği yedi kişi ise etraftan gelen kahkaha sesleri arasında ebenin sesini seçmeye ve ceza yememeye dikkat ederler. Oyun ebenin hikâyesinin bitmesiyle sona erer.(K.K.55.)

Tarla Bölme Oyunu: Tarla bölme oyunu özellikle kayınbirader-enişte veya bacanak olan misafirlere yapılır. Eğer misafirler arasında böyle akrabalar yoksa aralarında akrabalık olan başka iki misafir seçilir. Seçilen kişilerin bu oyunu bilmiyor olmalarına dikkat edilir. Oyunu bilen iki kişi ortaya çıkar ve aralarında daha önce belirledikleri iki kişiyi sırtlarına alırlar ve sırtlarından inip kaçmasınlar diye ellerini, ayaklarını bağlarlar. Artık sırtlarındakilerin vücudu sanki kendilerininmiş gibi olur. Odanın orta boşluğuna dolanarak bir tarla sınırı çizerler. Başlarlar tarlayı bölmeye. Orada bulunanlardan birkaç kişiyi de muhtar, bilirkişi ve hakim olarak tayin etmek suretiyle oyuna dahil ederler. Oyuncuların ellerinde bir metre uzunluğunda parmak kalınlığında sopalar olur. Şayet sopa yoksa kemerlerini kullanırlar. Tarlayı bölerken aralarında orası senindi, burası benimdi şeklinde tartışma çıkararak kavgaya tutuşurlar ve başlarlar birbirlerini dövmeye. Bazen de yaptıklarını beğenmeyerek vay benim aklıma vay benim başıma diyerek kendilerine vururlar. Aslında dövdükleri kendileri değil sırtlarında taşıdıkları kişilerdir. Bu tartışmalı miras bölme işi devam ederken arada bir muhtar ve bilirkişiyi müracaat ederler. Meseleyi muhtar ve bilirkişi halledemeyince hakime danışırlar ve hakimin kararıyla tarlayı bölerek oyunu sonlandırır.(K.K.56.); (Bkz. Ek:5)

Damadın kınasından sonra gecenin geç saatlerine kadar gençler kendi aralarında halaylarla, oyunlarla eğlenirler ve böylece kına gecesi sona erer. (K.K.25.)

Pazar günü sabahleyin oğlan evinde sevinçli bir telaş hakim olurken kız evinde ise telli duvaklı kız gelin etmenin sevincinin yanında, bugüne kadar büyük bir öz veriyle büyütülen kız çocuğunun artık baba evinden ayrılacak olmasının hüznü çöker. Bu hüznün ve telaşın karıştığı duygularla geline gelinlik giydirilir. Oğlan evinde ise bir yandan damada damatlık elbiseleri giydirilirken diğer yandan gelin arabası süslenir. Gelin almaya genellikle öğleden önce konvoy halinde davul zurna eşliğinde gidilir. Kız evi de tüm hazırlıklarını bitirmiş gelinle yakınları vedalaşmaya başlamıştır. (K.K.2.)

Kız tarafı küçük bir baş yastığını çeşitli şekillerde süsler. Bu yastık gelin arabaya bindirilirken kız tarafından birisine verilerek damadın evine gönderilir. Yastığı alan kişi düğün konvoyundan önce damadın evine gelerek yastığı “müjde yastığı” olarak teslim eder bahşişini alır. (K.K.20.)

Gelini almak için damadın yakınları kız evine yönelince gelinin yakınlarından varsa küçük kardeşi, yoksa yeğenlerinden birisi kapıyı arkadan kilitler, gelenleri içeri almaz. Buna “kapı basma” adeti denir. Damadın babası kapı basanın hediyesini (para) vererek kapıyı açtırır. Bu arada gelinin kardeşi gelinin beline kemer şeklinde kırmızı kurdele bağlar. Beyaz gelinlik; saflığı, temizliği sembolize ederken kırmızı kurdele; bekâreti ifade eder. Bu arada dışarıda kısa bir süre halaylar çekilir. Gelini baba evinden damadın yakınlarından birisiyle gelinin yakınlarından birisi koluna sağlı sollu girerek çıkarırlar. Gelin kapıdan çıkıp arabaya binerken varsa hoca yoksa büyüklerden birisi dua eder. Orada bulunanlar da amin derler. Daha sonra davul zurnanın gelin alma melodisi eşliğinde gelin hem ağlar hem araya biner. Konvoy, gelin arabası önde olmak üzere yola çıkar. Gelin arabasında sağdıçın eşi ve önde düğün kâhyası bulunur. Yolda gelin arabasının önünü kesen çocuklara, daha önceden zarflara koyularak hazırlanmış paraları kahya dağıtır. Konvoy yolu biraz uzatılır. Yolda müsait yerde arabalardan inilerek halaylar çekilir. Damat evine gelindiğinde gelin arabasının şoförü kapıları açmaz. Damadın babasından bahşişini alır. Damat ve sağdıç da yüksekçe bir yere çıkarak gelinin başına geçerken para ve çerez atmak için beklerler. Gelini damadın annesi, ablası veya yengesi sağdıçın eşiyle birlikte içeri alırken yine dualar edilir. Gelin arabadan inerken ayağının altına ağaç kaşık konur. Gelin basarak kaşığı kırar. Böylece gelinin eve bereket getireceğine inanılır. Gelin eve doğru yürürken, damat elindeki para ve çerez dolu mendili gelinin başına

boşaltır. Mendilin içindeki paranın gelini baba evinden soğutacağına, çerezin ise bolluk ve bereket getireceğine inanılır. Ayrıca gelinin eline çömlek de verildiği olur. Gelin bu çömleği duvara vurarak kırar. Böylece uğursuzluğun olmayacağına da inanılır. Yine gelinin kucağına erkek çocuk verilir ki böylece erkek çocuğu çok olsun. (K.K.8.)

Damadın babası gelin indikten sonra düğüne katılan tüm misafirlere ve mahalleye düğün yemeği verir. Düğün yemeği daha önceden büyükbaş ya da küçükbaş bir hayvanın kesilerek, yörede düğün yemeği yapmasını bilen kişilerce büyük kazanlarda etli pilav olarak hazırlanır. Yanında hoşaf veya ayranla ikram edilirdi. Zamanımızda bunun yerine döner kebabı veya etli ekmek ayranla ikram ediliyor. (K.K.50.)

Gelin evin geniş odasına veya salonuna alınır. Gelinle beraber gelen yengesi veya ablası ile birlikte damadın yakınları gelinin yatağını yaparlar. Yatağın üzerine erkek çocuk atılır, böylece tez zamanda erkek çocuk sahibi olacağına inanılır. Gelin indikten sonra gerdeğe girinceye kadar salonda sağdıcin eşiyle oturur. Komşular gelin görmeye giderler. (K.K.6.)

Pazar günü sağdıç, damat ve arkadaşlarına akşam yemeği verir. Akşam namazından sonra dini nikâh kıyılır. Sağdıç ve damat yatsı namazına camiye giderler. Namazdan sonra hoca yeni kurulan yuvanın sağlıklı, mutlu, huzurlu olması için dua eder. Cemaatle namazdan çıkılarak tekbir ve salâvatlarla damat evine getirilir. (K.K.17.)

Damadın sağdıcı çeşitli kuruyemişlerden hazırlanmış olan “yastık çerezi” ni hazırlatarak damat gerdek odasına girmeden önce yatağın başında hazır eder. Damat gelinle beraber bu çerezden yerler. Bundan maksat gelinle damat arasında hem sözlü bir muhabbet başlatmak hem de heyecanlarını dindirmektir. (K.K.23.)

Yatsı namazından sonra tekbir ve salavatlar eşliğinde eve getirilen damat arkadaşlarının yumrukları arasında gerdek odasına girer. Gelin ve damat gerdeğe girmeden önce ikişer rekat namaz kılarak yeni kurdukları yuvaları için dua ve niyazda bulunurlar. Gerdek gecesinde damadın ailesi tarafından gelin ve damadın yatağına bir çarşaf serilir. Gerdekten sonra bu çarşafı sağdıcin eşi alarak damadın annesine verir. (K.K.2.)

1.3.1.3. Evlilik Sonrası İnanışlar

Damat ve gelin üç gün gerdek odasından çıkmazlar. Üç günden sonra dışarı çıkarlar ve aileye katılırlar. Gelin kayın pederi ve eşinden büyük olan kayın biraderlerinin yanında sesli konuşmaz. Buna yörede “gelinlik etmek” denir. Ayrıca gelin yaşmak yaparak ağzını sarar. Kayın pederi ve kayın biraderleriyle aynı sofrada yemek yemez. Eşler (gelin ve damat) büyüklerin yanında birbirleriyle konuşmazlar ve birbirlerine isimleriyle hitap etmezler. (K.K.3.) Ancak bu adetler günümüzde kaldırılmıştır. Bu uygulamaların pek çoğu artık yapılmamakta, kadınlar aile içerisinde daha özgür ve daha katılımcı bir duruma gelmişlerdir. (K.K.37.)

Gelin kayın validesine getirmiş olduğu çeyizinden el işlemeli, dantelli yatak örtüsü takımı, kayın pederine yine el işlemeli seccade, diğer kayın birader ve görümcelere de durumlarına göre hediyeler verir. Kayın pederinin elini öper. Kayın pederi de gelinine, durumuna göre altın veya para hediye takar. (K.K.12.)

Düğünün ilk birkaç haftasında düğüne gelmeyen komşu ve akrabalar hediyeleriyle birlikte gelin görmeye gelirler. (K.K.9.)

Gelin, baba evinden çıktıktan sonra hemen ziyarete gitmez. Eskiden çocuğunu kucağına alarak baba evine ziyarete giderken günümüzde gelin geldiği eve iyice ısındıktan sonra gitmektedir. Bu süre zarfında baba evinden de kimse gelmez. Gelinin damatla birlikte baba evini ziyaretine yörede “el öpme” veya “ayak dönmesi” denir. Ayak dönmesine gelin ve damadı, kayınpederle, kayınvalide getirirler. Onlar birkaç saat misafirlikten sonra geri dönerken gelin ve damat birkaç gün kalırlar. Bu ziyaretten sonra taraflar birbirlerine uygun oldukça gidip gelmeye devam ederler. (K.K.4.)

Eskiden damadın işi bile olsa kayınpederin yanına yerleşen gelin, günümüzde sosyo-ekonomik şartların etkisiyle yeni aile ayrı eve çıkmaktadır. Baba-oğlun kazancı ortak dahi olsa ilçede artık aynı evi paylaşan gelin kaynana birlikteliği görülmemektedir. Yörede artık bu ayrılık “ev üstüne ev olmaz”, “azıcık aşım, ağrısız başım” gibi sözlerle de toplumda olması gerektiği yerini bulmuştur. (K.K.1.)

1.3.2. Evlenme İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türklerde dünürçülük ve nişan merasimi görülmektedir. Kız tarafına bir elçi gönderilerek kız istenir. Cevap olumlu olursa kız tarafı görüş ve isteklerini yine

bu elçi aracılığı ile erkek tarafına bildirir.⁴⁹ Nitekim Kara Han, Oğuz adına kız istemek için Kur Han'a adam göndermiştir. Birçok Türk boyunda evlenme “kız kaçırma” kızın rızasıyla hatta ana ve babanın tasvibi ile olur. Kız tarafının razı olduğunun delili olarak delikanlıya bir yüzük veya mendil gibi bir şey vermektir ki bu “nişan yüzüğü” yerini tutar.⁵⁰ İnceleme yaptığımız Ulaş ve çevresinde eskiden var olan “başlık parası” günümüzde kaldırılmış adetlerdendir. Başlık parasının Orta Asya'da uygulandığı görülmektedir. Ayrıca Oğuzlarda da “kalın” veya “başlık parası” verme usulünün yaygın olduğu belirtilmektedir. Eski Türklerde erkeğin ailesi kızın ailesine elçi yollamakta, kızın babası da öneriyi kabul ettiğinde “kalın (başlık parası)” belirlenmektedir. Eski Türklerde kızın ailesine verilen kalın, ailelerin maddi durumlarına göre değişen muayyen miktarda eşya ve hayvandan oluşmaktaydı. Zengin ailelerde bu miktar yüz ata veya iki yüz koyuna çıkabilmekteydi.⁵¹ İslam'da başlık parası yasaklanmıştır. Erkeğin kadına nikâh sırasında vermesi gereken mal anlamına gelen “mihir” vardır ki bu mal, kadının mülkiyetine geçer yani kadının kendi malı olur. Aynı zamanda İslam, Mihrin başlık parası olarak kadının ailesine verilmesini yasaklamıştır. Mihrin bir bedel değil bir çeşit hak olarak kocanın karısına vermesi gerekmektedir.⁵²

Eski Türklerde de gelinin güveyine, bugün çeyiz dediğimiz bir miktar mal veya eşya getirmesi geleneği vardı. Buna Orta Asya Türklerinde “koşantı” denirdi. Fakat koşantı, “kalın” gibi evlenmenin önemli şartlarından biri değildi.⁵³ Arapça “cihaz (cehiz=çeyiz) den gelen çeyiz, evlenecek kız çocukları için hazırlanan her türlü şahsi veya ev eşyasını ifade eder. İslam'da ise evlenecek kıza ebeveyn veya koca tarafından çeyiz hazırlanması aile yuvasının kurulmasında önemli mali bir destektir.⁵⁴

Eski Türklerde seçilmiş, adak edilmiş olanı göstermek düşüncesiyle kına yakılırdı. Günümüz Kurban Bayramına yakın bir tarihte koç, koyun gibi

⁴⁹ Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Bursa 1995, s.202-203; Yusuf Özarlan, *İslam Işığında Geleneklerimiz, Göreneklerimiz*, İstanbul 1992, s. 29.

⁵⁰ Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, s. 166.

⁵¹ Mahmut Tezcan, *Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması*, Ankara 1977, s. 248.

⁵² Ali Osman Ateş, *Cahiliyye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri*, İstanbul 1996, s. 295.

⁵³ Mahmut Tezcan, a.g.e, s. 248.

⁵⁴ Hamdi Döndüren, a.g.e, s. 340.

hayvanlarının sırtlarının kınalanması veya muhtelif renklere boyanması⁵⁵ eski Türklerin hayatındaki “ıduk” inancının⁵⁶ devamı niteliğindedir. Aynı inancın devamı olarak yörede askere giden gençlere vatana kurban olması, geline kocasına kurban olması, damada da evine kurban olması için kına yakılır.

Türklerde; kırmızı gelin ve damat mutluluk, mürüvvet ve murat anlamına gelen kırmızı renkli elbiseler giyerlerdi. Gelinliğin sembolü olan “al duvak” ise, güveyi ifade ediyordu. Çünkü Dede Korkut Hikâyelerinde yer aldığı şekliyle Banı çiçek, nişanlısı Beyrek kayb olduğunda “al duvağımın iyisi” “al duvağımın sahibi” diye ağlayıp duruyordu.⁵⁷ Ulaş’ta düğün kıyafeti olarak her ne kadar kırmızı elbiseler yerine beyaz gelinlik tercih edilse de, gerek kırmızı kuşak, gerekse al duvak ile eski Türk inancının etkileri yaşatılmaktadır. Al duvak aynı zamanda temizliği ve kızın namusunu temsil eder.

“Sağdıç” kelimesi Oğuzlardan bugüne kadar düğün geleneğinde “güveye arkadaşlık eden kimse” anlamıyla varlığını devam ettirmiştir. Ebu Hayam “saptuç-sağdıç” kelimesini “güveyin arkadaşdır ki düğünlerde adamlara (misafirlere) hizmet eder” diye izah etmiştir⁵⁸. Görüldüğü gibi Anadolu’nun birçok yerinde düğünde damada eşlik eden arkadaşına isim olarak verilen “sağdıç” kelimesi, Ulaş’ta eski Türk geleneklerinden ayrılarak, geline ve damada düğün arifesinden düğün bitinceye kadar eşlik eden kişidir.

Türklerin İslam’dan önce ve sonra evlenme törenlerine ortak olan gelenek; gelinin koca evine girerken başına saçı saçmaktır. Saçı; Ulaş’ta damadın sağdıçla beraber yüksekçe bir yere çıkararak içi çerez ve bozuk para dolu mendili gelini başına doğru serpiştirmesidir.

Peygamberimizin sünnetinde de saçı; tamamen bir eğlence niteliğindedir. Şöyle ki; Peygamberimiz, sahabeden birinin nikâhında bulunmuş, dua ve tebrikten sonra bir tepsi içindeki şeker, hurma ve meyveyi orada bulunan halkın üzerine atmış

⁵⁵ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri, Ankara 1995, s. 91.

⁵⁶ Abdulkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, s. 617-618.

⁵⁷ Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş C.IV, Ankara 1978, s. 409.

⁵⁸ Abdulkadir İnan, “Ateş ve Sağdıç kelimesinin anlamı”, Makaleler ve İncelemeler, Ankara 1968, s. 295-304.

ve bunun orada bulunan insanlar tarafından kapışılmasını istemiştir.⁵⁹ Ayrıca İslam, müminlerin evliliğinin yapılacak bir düğün merasimi ve bu arada davetlilere verilecek bir yemekle çevreye duyurulmasını istemiştir.

Eski Türk geleneklerinden biri olan yeni gelmiş gelinin gelinlik etmesi Ulaş'ta unutulmuş adetlerindendir. Eski Türklerde yeni evine gelen gelin için birçok şey tabu sayılırdı. Kocasının ve onun soyuna mensup erkeklerin adını söylemek muayyen bir zaman içinde kayınbaba ve kayınbiraderleriyle, hatta ihtiyar kadınlarla bile konuşmak yasak sayılmaktaydı.⁶⁰

1.4. Ölümle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

İnsan hayatının üçüncü ve son dönemi olan ölüm, çevresinde birçok inanış, adet, töre, ayin ve kalıplaşmış davranışları toplamıştır. Dünyanın her tarafında, ölüm etrafında şekillenen adetler ve işlemler evrensel bir özellik kazanmıştır. Değişik coğrafyalarda, farklı kültürlerde ölümle ilgili inanışlar ve işlemler arasında çoğu zaman şaşırtıcı benzerlikler vardır.⁶¹

1.4.1. Ölümle İlgili İnanışlar

Ölüm her insanın bir gün karşılaşacağı mutlak bir gerçektir. Her canlı mutlaka ölümü tadacaktır.⁶² İnsanlar, fani ve ölümü tadacaklarını bildikleri halde, ölümden (ölüm olayından) korkarlar, çekinirler ve endişe duyarlar. Cenaze görmek, ölümü hatırlamak insanların kendilerini ahirete hazırlamak insanların kendilerini ahirete hazırlamaya teşvik eder. Ancak dünya hayatının galesi birkaç haftada ölümün tesirini insanlar üzerinden kaldırır. Ölüm, bilinçaltımızda bastırduğumuz zaman zaman gün yüzüne çıkan korktuğumuz ve tedirgin olduğumuz bir olaydır. Ölümle ilgili halk inanışlarını ölüm öncesi, ölüm esnası ve ölüm sonrası olmak üzere üç başlıkta inceleyeceğiz.

⁵⁹ Nebi Bozkurt, Hadiste Folklor Eğlence, İstanbul 1997, s. 66.

⁶⁰ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 167.

⁶¹ Sedat Veyis Örnek, Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara 1979, s.109; Sedat Veyis Örnek, Türk Halk Bilimi, s. 207.

⁶² Kur'an'ı Kerim, Enbiya 35.

1.4.1.1. Ölüm Öncesi İnanışlar

Ölüm korkusunun tesirinde olan halk, bir takım davranışları, görmüş oldukları bazı rüyaları, hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri ölümün bir belirtisi olarak yorumlamaktadır.⁶³

İlçede, insanlar görmüş oldukları bazı rüyaları ve olayları ölümle yorumlamışlardır. Mesela rüyada kan, baykuş, bulanık su, ölen birisinin çağırması, davullu zurnalı düğün gibi şeyler ölümle tabir edilmektedir. (K.K.46.)

Bir evde baykuş ötmesiyle de o evden ölü çıkacağına inanılır. Hatta “evinde baykuşlar ötsün” diye beddua da edilir. Yine evin köpeğinin sebepsiz yere geceleyin hazin hazin uluması da ölümle yorumlanır. Yeni ölmüş birisinin cenazesi kefenleninceye kadar donmamış, yumuşak canlıymış gibiye arkasından başka birisinin de öleceği şeklinde yorumlanır. (K.K.51.)

Başka bir inanca göre, bir evde bir çocuğun durmadan ağlaması da iyi sayılmaz. “Ağlamak ağlamayı getirir” şeklinde ifadeyle sebepsiz yere durmadan ağlayan çocuğun o evden bir ölü çıkmasına sebep olacağına inanılır. (K.K.23.)

Gece vakti sakız çiğnemek, tırnak kesmek iyi sayılmaz. Sakız çiğneyenin ölü eti çiğnediğine inanılır. Ayrıca mezarlar gösterilirken elle işaret edilerek gösterilmez, bunun da kötü şeylere sebep olacağına inanılır. (K.K.26.)

İlçede, bela ve musibetlerden korunmak için sadaka verme, hayır ve hasenatta bulunma, mevlit okutma, kurban kesme gibi uygulamalar vardır.

İnsanlar ölümden korkmakla birlikte yaşları ilerledikçe kendilerini ölüme daha bir ciddi hazırlamaktadırlar. Ölüm döşeğine düşmeden kefenini alır, borçlarını öder ve kendisini ibadete verir. İlçede ölüm döşeğindeki insanlar ziyaret edilir ve helalleşilir. Gelenler ziyarette yüksek sesle ağlamazlar. Sessiz bir şekilde ziyaretlerini yaparlar. Ölüm döşeğindeki kişinin kolay can verebilmesi için sırtına ve başına yastık konulup yükseltilir. Mümkünse hastanın yüzü kibleye gelecek duruma getirilir. Ölüm anında şeytanın su ile hastayı kandırıp imanını alacağına inanıldığından ağzına su verilir. İçmiyorsa ıslak mendil veya pamukla dudakları ıslatılır. Kişinin terleri silinerek rahatlatılmaya çalışılır. Ölüm döşeğindeki insanın

⁶³ Sedat Veyis Örnek, a.g.e., s. 208.

yakınları çağrılır. Yakınları hastanın etrafında toplanarak dua ederler. Kur'an'ı Kerim okumayı bilenler Yasin, Mülk, Nebe surelerini okur. Ara sıra Kelime-i Şehadet hafif sesli bir şekilde getirilerek hastanın da getirmesine yardımcı olunur. Hastanın genel temizliğine devamlı surette dikkat edilir. (K.K.24.)

Ölüm döşeğindeki kişinin son anlarındaki durumu, onun ölümüyle alakalı çeşitli yorumlara sebep olur. Ölüm sırasında kişinin yüzü parlak, nurani olursa, Kelime-i şahadet getirerek, çabuk ve acı çekmeden, mübarek gün ve gecelerde veya çaresiz bir dertten ölürse hayırlı bir ölümle öldüğüne, akli başından gitmiş, ne söylediğini bilmez halde, yüzü kararmış, acı çekerek uzun zamanda can vererek ölürse bunun da kötü bir ölümle öldüğüne inanılmaktadır. (K.K.52.)

1.4.1.2. Ölüm Esnasındaki İnanışlar

Ölen kişinin gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, elleri yan tarafına uzatılır, ayak baş parmakları bağlanarak ayakları birleştirilir, elbiseleri çıkarılır, üzerine demir cinsinden bıçak gibi bir şey konarak üzeri örtülür. Demir veya demir cinsinden bir şeyin ölünün şişmesini engelleyeceği düşünülür. Eğer mevta gece ölmüşse veya uzaktan yakın akrabalarının gelmesi beklenecekse soğuk bir odaya konur. Ölüm haberi etrafa duyurulur. Mahalle camiinden imam "sala" verir. Ölen kişinin yakınları feryat figan etmeden etrafında toplanarak ağlarlar. Kur'an'ı Kerim okumayı bilenler ölü yıkanıncaya kadar sessizce Kur'an okurlar. İlçede feryat figanla, saç baş yolarak ağlama veya ağıt yakıcı kadın tutarak ağıt yaktırma adeti yoktur, fakat ölen eğer genç ise annesi ağıt yakarak ağlayabilir. (K.K.36.)

Komşu ve akrabalar ölen kişinin evine toplanırlar. Bir yandan mahalleli tarafından mezar hazırlanırken, ölen bayan ise cenaze yıkamayı bilen mahalleden yaşlı bir kadın cenazeyi yakınlarıyla (kızları ve gelinleriyle) yıkar ve kefenler. Ölen erkek ise, eğer cenaze yıkamayı bilen oğlu veya kardeşi varsa o yıkar yoksa mahalle camiinin imamı yine cenazenin yakınlarıyla birlikte yıkar. Ölen kişinin çocuklarına özellikle ayakları yıkatılır. Böylece çocukların ölüm olayını daha çabuk kabulleneceğine inanılır. Cenaze ya cenaze yıkama aracında ya da etrafı çevrili bir yerde yıkanır. Cenaze yıkanırken yıkayanlardan başkasının görmesi iyi sayılmaz. Yıkanan cenaze kefenlenerek tabuta yerleştirilir. Tabut komşuları ve yakınları tarafından omuzlanır. Tabutu omuzlamaya sağ önden başlanır, sağ arka, sol arka ve

sol önde bırakılır. Böylece daha çok sevap kazanılacağına inanılır. “Musalla” yerine kadar tabut omuzlarda, cemaatin sessizce Fatihalar okuyarak götürülür. Cenaze namazını imam kıldırır. İmam cenazenin göğüs hizasında durarak önce cemaatten helallik ister. Cemaatin helalliğinden sonra namaza geçilir. Namazdan sonra cenaze mezara götürülür. (K.K.16.)

İlçede mezarlar genelde doğu-batı yönünde kazılır. Mezarlar genellikle göğüs hizası derinliğinde olur. Kible tarafına lahd vurulur. lahd: mezarın güney tarafına mevtanın sığacağı kadar yer açılmasıdır. Mezarlar kazılırken ve örtülürken kazma ve kürekler elden ele verilmez. Yere konulur ve yerden alınır. Böylelikle bu işi yapanların daha çok sevap kazanacaklarına inanılır. (K.K.29.)

Mezar başına getirilen cenaze kadın ise mezarın üzerine bir çarşaf gerilir. Cenazenin nikâh düşmeyen yakınları tarafından tabuttan alınarak mezara sağ tarafının üzerine konur. Eğer erkek ise cenaze yine yakınları tarafından tabuttan alınarak mezara sağ tarafının üzerine konur. Lahde yerleştirilen cenazenin kefeninin baş ve ayak tarafındaki bağları çözülür. Mevtanın gözüne bir avuç toprak konur. Dünyada gözü doymayan insanoğlunun konulan bir avuç toprakla gözünün doyacağına inanılır. Başının altına da yastık şeklinde biraz toprak konularak Lahd kerpiç veya tahtayla kapatılır. Böylece mezar kapatılmaya başlanır. Cenazenin tabuttan alınması ve mezarın kapatılması işlemi yapan herkes “Bismillah ve ala milleti rasulillah” der. Mezarın örtülmesinde isteyen herkesin toprak atmasına fırsat verilir. Mezar kapatılırken imam “Yasin” suresini okumaya başlar. Oradaki cemaatte oturarak veya çömelerek tilavet edilen Kur’an’ı sessizce dinler. Bir yandan da mezar örtülür ve imam dua eder. Cemaat mezarlıktan ayrılırken İmam ve cenaze yakını bir kişi mezarın başında kalır. İmam mevtaya telkin verir. Böylece mezarlıktaki işlem bitmiş olur. Mezarın başındaki yakını da mezarın üzerine bir desti veya ibrik su döker, dökülen suyla mevtanın günahlarından temizleneceğine inanılır. (K.K.1.)

Ayrıca Müslüman Türk milletinin yaşadığı her bölgede olduğu gibi ilçede de şehitlerimize büyük değer verilmektedir. Şehitlerin naaşı yıkanmayıp Türk bayrağına sarılı olarak defnedileceği yere götürülür. Defnedilirken Türk bayrağı çıkarılarak şehidin anısına ailesine verilir. Ailesi onu minnetle şükranla alarak ömür boyu saklar.

Şehit mezarının başına Türk bayrağı göndere çekilir ve devamlı surette orada dalgalanır. (K.K.11.)

1.4.1.3. Ölüm Sonrası İnanışlar

İlçede cenaze defnedildikten sonra cenaze evi müsaitse cenaze evinde, değilse camide cenazeye katılanlar cenaze sahiplerine Kur'an okutarak ve teselli ederek taziye verirler. İlçede taziye bir hafta kadar sürmesine rağmen uzakta olanlar veya daha sonra duyanlar da herhangi bir zamanda gelip taziye verirler. Taziye verme "yas bayramı" nda son bulur. "Yas bayramı" ölüm olayından sonraki ilk dini bayramdır. O gün ölen kişinin tüm akraba ve komşuları evine gelerek yeniden Kur'an okuturlar. Bundan sonra artık taziye verilmez. (K.K.25.)

Cenaze yakınları varsa, ölen kişinin vasiyetini yerine getirirler. Borçlarını öderler. Cenazenin olduğu ilk bir hafta içerisinde hatimler indirilir. Bir hafta sonra, ölen kişinin yattığı yatağı ve kullandığı giysileri komşu kadınların toplanmasıyla yıkanır. Buna "ölü esbabı" denir. Yıkanan eşyalar fakirlere dağıtılır, kalanlarda yakılır. Hatırası olan eşyalar (Yüzük, kolye, cep saati, tabaka, tesbih v.s, gibi) ise yakınları tarafından saklanır. (K.K.23.)

Cenaze yakınları kırk gün yas tutarlar. Tıraş olmazlar. Yeni elbise giymezler ve eğlencelere katılmaz, televizyon seyretmezler. Kırkıncı günü hatimler okutarak komşu ve akrabalara yemek yedirir helva ikram ederler. Zira kırkıncı gün ölünün etinin kemikten ayrılarak toprağa karıştığına inanılır. Ayrıca 52. Günde yine kırkıncı yapılan işlemlerin aynısı yapılır. Elli ikinci günde ölünün etinin son parçasının da toprağa düştüğü inancı hakimdir. (K.K.35.)

İlçede cenaze evine olan saygıdan dolayı cenazenin olduğu ilk günlerde çevrede eğer düğün varsa davul zurna çaldırılmaz. Kırkının çıkmasına yakın zamanlarda ise cenaze yakınlarına gidilerek Kur'an okutulur ve düğün için izin alınır. Böylece hem cenaze sahibinin hem de düğün sahibinin hoşnutluğu sağlanır. (K.K.52.)

1.4.2. Ölüm İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Ulaş'ta ölümle ilgili inanışların çoğunu dini uygulamalar oluşturmakla birlikte eski Türk inançlarına benzer adet ve uygulamalar da görülmektedir. Tatarlar da, ölüm meleşinin kılıcından bahsedilmekte ve ölüm anında hastaların ölüm

meleğini fark ettiğinden ağzının açık kaldığı düşünülmektedir. Ölüm meleğinin yüzünün soğukluğundan hastanın melekle göz göze geldiğinde hastanın yüz hatlarından anlaşıldığı söylenmektedir. Ayrıca insanların ölüm anındaki durumlarından ölümden sonraki hayatı konusunda bilgi edinildiğine inanılmaktadır. Bu inanış ve uygulamalar biraz değişik şekillerde de olsa tamamı ilçede görülmektedir⁶⁴.

Yörede kısa bir süre de olsa cenaze bekletilmesi gerekiyorsa cenazenin karnının şişmemesi için bir demir parçası veya bıçak konulur. Ölüm ve mezarla ilgili bu inanış ve düşüncelerin esasında demirin Türkler tarafından kutsal kabul edilmesinin ve koruyucu bir ruha sahip olması inancının belirtisidir⁶⁵.

Orta Asya'dan Anadolu'ya yerleşen Türkler, milli ve manevi kültürel değerlerini de beraberinde getirmişlerdir. Bu değerler, Türk Milletinin bünyesinde şu ya da bu şekilde varlığını sürdürmektedir. Ulaş'ta diğer inanışlarda olduğu gibi ölüm ile ilgili inanç ve pratiklerde, eski Türk inançlarına ait değerler mevcudiyetini korumaktadır. Ölüm korkusunun bilinçaltına yerleşmesiyle tedirgin olan halk, alışagelmışin dışındaki birtakım davranışları, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve sesleri, görülen rüyadaki hastanın psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman bir ölümün belirtisi saymaktadır⁶⁶.

Kaynaklar, eski Türklerin ölülerini yıkayıp temizlediklerini "eşük" denilen bir kefene sardıklarını, tabuta koyduklarını ve bir araba ile mezar yerine götördüklerini kaydediyorlar⁶⁷. Bilhassa Beltirlerin ölüyü yıkadığı, erkek ölüyü erkek ihtiyarların kapının sol (güneyi) tarafına koyarak, kadın ölüyü ise kadınların evin sağ (kuzey) tarafına koyarak yıkadığı daha sonra elbiseleri giydirdikleri bildirilmektedir⁶⁸.

⁶⁴ Mahmut Furtana, Selendi İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları ve Bu İnanışlardaki Eski Türk İnancının İzleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003, s. 52.

⁶⁵ İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 289.

⁶⁶ Sedat Veyis Örnek, a.g.e., s. 15.

⁶⁷ Harun Güngör-Ünver Günay, a.g.e., s. 77.

⁶⁸ Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 184.

Ulaş'ta görülen elbise ve ayakkabıların fakirlere biran önce verilmesi veya yok edilmesi ölünün geri geleceği korkusu ile ölünün bulaştırdığı öldürücü etkinin artırılması hatta yıkanarak hepten yok edilmesi isteğine dayanmaktadır. Böyle bir korkunun eski Türklerde de var olduğu görülmektedir. Urenhalardan birinde misafir bulunan biri ölürse bu ölüyü kapıdan çıkararak, bir demet ot ile vurup “nen varsa al! Bize bırakma beraber götür” derler. Kendi ölümlerini fenalık yapmak için geri döndüğünde kapıyı bulmaması için kapıdan çıkarmazlar Çin'in Gan-su eyaletinde Nan-şan dağlarının kuzey kollarında yaşayan sarı Uygurlar da Budist olmalarına rağmen ölüyü evden çıkarırken tıpkı Altaylılar gibi “çocukları yanına alma, sürülerimize ve servetimize dokunma, arzu ettiğin hedeflere koş, iyi ülkelere git! İyi lamaları çağırıp, senin ruhuna dualar okutacağız. Sen fazla bekleme, güzel yerlere git” derler⁶⁹.

Yörede gece geç vakitlerde ölen birisinin sabaha kadar bekletilmesinin sebebi kötü ruhların ölüye zarar vermesinden dolayıdır. Eski Türklerde de kötü ruhların ölüye zarar vermemesi için ölümler bekletilirdi. Bu da yöredeki inanış ile eski Türk inanışının aynı olduğunu göstermektedir⁷⁰.

Araştırma yaptığımız Ulaş ilçesinde ölünün kırkıncı gününde yapılan ikram uygulamaları eski Türklerde de görülmektedir. Eski Türklerde görülen bu uygulamalara benzer “ölü aşısı” törenleri düzenlenmiştir. Başlangıçta defin merasimini ifade eden “yoğ” terimi daha sonra “ölü aşısı” veya ölümler için verilen yemek olmuştur. Altaylı ve Yeniseyli Türklerde, Sakalar, Kırgızlar, Kazaklar, Göktürkler ve kısaca eski devirlerden itibaren bütün Türk topluluklarında “yoğ aşısı” mevcut idi. Üstelik Türkler, başka dinlere girdiklerinde de bu usulü devam ettirmişlerdir. Göktürklerde “yoğ aşısı” törenine imparatorluğa dahil bulunan bütün ulusların katıldığını Orhun Yazıtlarından öğreniyoruz⁷¹. Beltirlerde birinci “ölü aşısı” defni üçüncü günü verilir. Bu “aşısı” fazla kalabalık çağrılmaz. Kazaklarda matemli evde daima misafire yemek verildiği için olsa gerek ki bir atasözü vardır. “Karnı acıkan kanalı eve koşar”⁷². Geleneksel Türk Dini Tarihinin en önemli yanlarından biri olan, ölmüş ataları tazim

⁶⁹ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 184-188.

⁷⁰ Mahmut Furtana, a.g.e., s. 54.

⁷¹ Harun Güngör-Ünver Günay, a.g.e., s. 78.

⁷² Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 189-190.

ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetinin bir uzantısıdır. Ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik veya kötülüklerin dokunabileceği inancı ve onlara kaşı duyulan minnet hissi, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır⁷³. Asya Hun'larında her yılın Mayıs ayı ortalarında atalara kurban sunulurdu. Atalara ait hatıraların kutlu sayılması, mezarlara yapılan tecavüzlerin ağır bir şekilde cezalandırılmasından da anlaşılmaktadır. Avrupa Hun tarihinde Atilla'nın II. Balkan seferinin (447) sebeplerinden biri olarak Hun hükümdar ailesi kabirlerinin Margos (Belgrad civarında Tuna üzerinde şehir-kale) piskoposu tarafından açılarak soyulması gösterilmektedir⁷⁴.

Ölülerin ruhları için hayır işlemek, fakir doyurmak, İslamiyet'te de vardır. Ancak bu uygulamaların belirli günlere bağlanılmış olması geleneksel Türk inancının uzantılarıdır. Aşı dökmek, helva kavurarak koku yaymak eski Türk inancı iken, bu günlerde yemek verip, fakir sevindirmek türünden yapılan hayırlara mevlit, hatim gibi ilavelerin yapılması, kanaatimizce bu inançları Müslümanlaştırmıştır. Çünkü İslamiyet'te ölünün ardından hayır-hayrat şeklinde yapılan uygulamalar vardır⁷⁵. Ancak definden sonra cenaze sahipleri tarafından cemaate yemek verilmesi uygulaması bulunmamaktadır. Ölü sahiplerinin daha sonraki günlerde ziyafet vermesi ise mekruh sayılmıştır. Bununla birlikte komşuları veya akrabaları tarafından yemek hazırlanarak ölü sahiplerine ikram edilmesinde bir beis görülmemiş⁷⁶ hatta müstehap hükmünde değerlendirilmiştir. İslam'da yörede uzun tutulan yasın aksine ölünün yakınında bulunanlar için üç günden fazla yas tutulmasını caiz görmemiştir. Uzakta bulunanlar buna tabi değildir. Bununla beraber ölenin hatırasına hürmeten kadının kocası için dört ay on gün süre ile bir nevi yas tutması meşru kılınmıştır⁷⁷.

Eski Türklerin ve başta Orta Asya uluslarının yas tutma adetlerine dair Çin kaynaklarında kayıtlar bulunmaktadır. Oğuzların yas alameti, karalar giyinmeleri ve yaşlı çadırın üzerine kara bayrak asmalarıdır. Ancak ölen kişi düşmanları tarafından

⁷³ Harun Güngör-Ünver Günay, a.g.e., s. 51-52.

⁷⁴ İbrahim Kafesoğlu, Eski Türk Dini, s. 46.

⁷⁵ Yaşar Kalafat, İslamiyet ve Türk Halk İnançları, Ankara 1996, s. 37.

⁷⁶ Ali Osman Ateş, a.g.e., s. 80.

⁷⁷ Yusuf Özarlan, a.g.e., s. 320-321.

öldürülmüşse beyaz bayrak asılmaktadır. Yas alameti olarak saç kesme adeti Göktürkler ve Sopyalarda tespit edilmiştir. Defin töreni tamamlanıp, ölenin evine dönülünce ölenin karısının saç örgüsü yarıdan kesilmektedir. Türkler arasında çok yaygın olan yas adetlerinden biri de ölünün bindiği atın kuyruğunu kesmektir. Kazaklarda bu adete “tullamak (dul yapmak)” denir. Özellikle Kırgız-Kazaklarda rastlanan bir diğer yas alameti de elbiseyi ters giymektir⁷⁸.

İlçede ölünün arkasından acı ve ızdıraplarını ifade eden uygulamalar eski Türklerdeki “Yuğ Törenleri” nin izlerini taşımaktadır. Çünkü eski Türklerden Oğuzlar ölümlerin arkasından ağlar, tırnakları ile yüzlerini parçalayarak yırtarlardı. Göktürkler, saçlarını ve kulaklarını keser, feryat ederek ağlardı. Yine bu iki topluluğa ait kadınlar, saçlarını yolmak ve elbiselerinin yakalarını paramparça etmek suretiyle ağlamaktaydılar⁷⁹. Ayrıca kaynaklarda defin ve matem törenleri arasında hazır bulunan resmi “ağlayıcı” ve “ağıtçı” kadınların varlığından da söz edilmektedir⁸⁰.

Ölen birisinin arkasından ağlamak ve yas tutmak Arapça’da “Nihaye” kelimesi ile ifade edilmektedir. Nihayeden maksat, ölen kimsenin yokluğunun acısını içinde duyarak hissetmektir. Cahiliyye Arapları ölenin arkasından meziyetlerini saymak, saç baş yolmak ve yakalarını yırtmak suretiyle ağlardı. Hz. Muhammed (SAV) pek çok hadisinde ölünün arkasından bağırıp çağırmak ve saç baş yolmak suretiyle ağlamayı yasaklayarak en ağır dille yermiştir. “Ölünün arkasından bağırıp çağırarak ağlamakla ölüye azap edilir”, “Allah ölünün arkasından bağırarak çağırarak ağlayanı da onları dinleyene de lanet etmiştir”. Bu vb. hadislerde görüldüğü gibi ölünün arkasından bu şekilde ağlamak, peygamberin sünnetiyle ortadan kaldırılmıştır⁸¹.

⁷⁸ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 195-200.

⁷⁹ Abdulkadir İnan, a.g.e., s.196.

⁸⁰ Harun Güngör-Ünver Günay, a.g.e., s. 77.

⁸¹ Ali Çelik, a.g.e., s. 126.

II – BÖLÜM

2. ULAŞ İLÇESİNDEKİ TABİATLA İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Yağmur Duası İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

2.1.1. Yağmur Duası İle İlgili İnanışlar

Geçim kaynağı tarıma dayanan ve suni yollar ile sulama imkanı bulunmayan toplumlarda, yazın kurak geçtiği dönemlerde, özellikle yağmura ihtiyaç duyulduğu zamanlarda, çeşitli yöntemler kullanılarak yağmur yağdırma uygulaması geçmişten günümüze kadar yapıla gelmektedir. Toplumlar, yağmur yağdırma uygulamaları için *Yağmur Büyüsü* ve *Yağmur Duası* terimleri kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze birçok toplumda yağmur yağdırmak için büyüsel nitelikte çeşitli işlemler yapıla gelmiştir. Bu işlemlerin örnekleri çok sayıda olmakla birlikte, genel olarak belli bir ağacın yaprağını veya kabuğunu suya daldırma ve bunlarla çevreye su serpme; suyu ağza alarak havaya püskürtme; belli bir taşı suya daldırma veya taşın üzerine su serpme; hayvan yavrularını annelerinden belli bir süre ayrı tutma; bazı hayvanları özellikle siyah renkli olanları kurban etme, dövme ve yakma şeklinde yapılmaktadır.⁸²

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa bağlı olan her bölge gibi, Ulaş'ta da yağmur suyunun ayrı bir önemi vardır. Daha bahar gelir gelmez yağmur yağması için çeşitli halk inanışlarına başvurulur. Yağmurun yağması biraz gecikmeye başlayınca sürü çobanları değneklerini suya atarlar. Sürüyü çobanın önüne katan kadınlar yayıklarını dışarı atarlar. Gök gürlemesi esnasında kadınlar ellerine aldıkları çakıl taşlarını başlarından arkaya atarlar. Bunun anlamı bereketli bir yağmur beklemektir.⁸³ Bunlar yağmur yağması için yapılan ferdi davranışlardır.

Bunların yanında kurak yıllarda yağmur yağması için “yağmur duası” na çıkılır. Yağmur duası camilerde yapılabildiği gibi özellikle ziyaret yerleri tercih edilir. Yağmur duasına ilmi ve ibadetiyle tanınmış, toplumun saygı ve sevgisine mazhar olmuş bir hocanın önderliğinde gidilir. Topluluk, yanlarına çocukları ve

⁸² Sami Kılıç, Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları (Taktak Köyü Örneği), Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, Turkey, s. 495, 497.

⁸³ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.137.

hayvanları da alır, koyunlara tuz yedirilir, yavrularıyla (kuzu) beraber meleşmeleri sağlanır. Böylece Allah'ın, koyunların meleşmelerine acıyıp yağmur yağdıracağına inanılır. Yolda giderken dereye kuru at kafası atılır. Dua yerine varıncaya kadar yolda dua edilir. Dua yerine varılınca erkekler ceketlerini ters giyer. Dua edilirken ellerini ters çevirirler. Hocanın duasına hep bir ağızdan “amin” denir. Yukarıda ifade edildiği gibi burada koyunların meleşmeleri sağlanır. Dua “ Ya Rabbi bu hayvancağız ve günahsız yavruların (çocukların) yüzü suyu hürmetine ...” diye yapılır. Duadan sonra namaz kılınarak kurbanlar kesilir ve oradaki topluluğa yemek dağıtılır, eve dönülür. (K.K.16.)

Yağmur duasından sonra yağmur yağmazsa dua tekrarlanır. Eğer çok yağarsa suya atılan at kafası sudan alınır. Ailelerin ilk çocukları erkek olan çocuklar ekmek tandırlarında kullanılan “egiş” denen ucu sivri demir çubuğu evden dışarı atarlar. Böylece yağmurun kesileceğine inanılır. (K.K.15.)

Halk arasındaki inanışa göre, Yağmur suyu kutsaldır “Rahmet”tir, bolluk ve berekettir, şifadır. Ayrıca her bir damlasını yeryüzüne melekler indirir. Onun için yağmura karşı idrar (küçük abdest) yapılmaz, kirletilmez. (K.K.51.)

Yağmur duası; “Allahümme, inni estehiruke ve estakdiruke bi kudratike ve eseluke min fadlikel azimi, feinneke takdiru vela akdiru veta’lemu vela a’lemu ve ente allamul guyubi. Allahümme in kunte t’lemu enne hazel emra hayran li fi dini ve ma’âşi va akıbeti emri.” “Allah’ım sen bildiğin için hakkımda hayırlı olanı senden isterim ve kudretin yettiği içinde ben senden güç isterim. Senin büyük ihsanından hayır dilerim. Çünkü senin her şeye gücün yeter. Ben ise güçsüzüm. Sen her şeyi bilirsin. Ben bilmem. Sen olacak şeyleri de bilensin”.Veya “Acili emri ve acilihi fakdirhü li veyessiru sümme barik fihi ve in kunte ta’lemu enne hazel emra şerrun li fi dini ve ma’âşi ve akıbeti emri. “Allah’ım eğer bu iş, benim dinim, dünya yaşayışım, akıbet olarak işim, dünya ve ahretim hakkında hayırlı ise bunu bana takdir et ve bana kolaylaştır.”⁸⁴

2.1.2.Yağmur Duası ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türk inançlarında su, taş ve ata ruhları kutsal kabul edilmekteydi. Taş veya taşlarla yağmurun yağdırılması inanç ve pratikleri bütün Türk kavimlerinde

⁸⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s.200.

görülen bir uygulamadır. Ulaş'ta gök gürlemesi esnasında kadınların küçük taşları başlarından arkaya atmaları suretiyle yağmurun yağacağına inanılması eski Türk inancının bir uzantısıdır⁸⁵.

Türk kavimlerinde çok eski devirlerinden beri yaygın olan bir inanışa göre, büyük Türk Tanrısı Türklerin cediti alâsına denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki, bununla istediği zaman yağmur, kar ve dolu yağdırarak fırtına çıkarırdı. Bu taş her devirde Türk kamlarının ve büyük Türk komutanlarının ellerinde bulunmuştur. Şamanistlere göre zamanımızda da büyük kamların ve yadacıların ellerinde bulunmaktadır. Bu yağmur taşı muhtelif Türk lehçelerinde, her lehçenin fonetik özelliklerine göre muhtelif şekillerde ifade olunur. Yakutça'da "sata", Altayca'da "cada", Kıpçak gurubuna dahil lehçelerde ise "cay" şeklinde söylenir. İslam kaynaklarında da Türklerin bu sihirli taşına "yağmur taşı" ve "cada taşı" denilmektedir.⁸⁶ Çağdaş Türk uluslarının folklorunda "yada taşı" efsanesi en çok yayılmış efsanelerinden biridir. Kırgızların Manas destanının büyük Çin seferi rivayetinde "Almanbet" adlı kahramanın yağmur yağdırmak için "bulutları afsunladığı" zikredilmektedir.⁸⁷

Ulaş'ta yağmur duasına çıkılırken koyun kuzuların meletilmesi eski Türk inanç ve pratiklerinin hala yaşatılan bir uygulamasıdır. Nitekim yağmurun yağdırılması törenleriyle ilgili olarak Ulaş'ta uygulanan törene benzer bir uygulama da Ürgüp'teki "koyun-kuzu meletme"dir. Ürgüp'te halk kasabanın önünden geçmekte olan dere kenarında toplanır. Derenin bir kenarına koyunlar, diğer kenarına da kuzular getirilir. Kuzu ve koyunların suyu geçerek birbirine kavuşmaları çobanlar tarafından engellenir. Analarına kavuşamayan kuzular bunun üzerine melemeye başlarlar. İşte bu sırada orada hazır bulunan hoca "Yarabbi bizim yüzümüze bakıp yağmur vermiyorsun, bari şu ağızsız, dilsiz hayvanların yüzüne bak da yağmur ver, koyunları otsuz, kuzuları sütsüz bırakma" şeklinde dua eder, daha sonra bir muska yazarak dereye bırakır⁸⁸.

⁸⁵ Abdulkadir İnan, Eski Türk Dini Tarihi, s. 39.

⁸⁶ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 61.

⁸⁷ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 62.

⁸⁸ Abdülhaluk Çay, a.g.e., s. 61.

Türk hayatında su ve yağmur hayatın ve bereketin kaynağıdır. Bu yüzden ki su mukaddesler arasında kabul edilir. Bunun bir ifadesi de onun bugünde Türk hayatında “rahmet” sıfatı olarak anılmasıdır. İnceleme yaptığımız Ulaş’ta olduğu gibi Türk dünyasının hemen her yerinde “yağmur yağıyor” yerine “rahmet yağıyor” denilir. Böylece onun Allah’ın bir bağıışı olduğu vurgulanır.⁸⁹

Yağmur yağdırmak için bazı hayvanların veya insan kafatasının suya daldırılması Anadolu’da birçok yerde görülen uygulamalardandır. Ulaş İlçesinde ise yağmur yağdırmak için sadece at kafatasına ayet yazılıp suya daldırılmasının, Türklerin ata vermiş olduğu önem ve kutsiyetten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Zira en eski çağlardan itibaren at, Türklerin siyasi, dini, iktisadi ve sosyal hayatlarında önemli bir yer tutmuştur. Tarihte atı ilk evcilleştiren ve savaşlarda kullanan Türker olmuş ve bu sayede büyük devletler kurmuşlardır. Bir bakıma Türklerin tarih sahnesinde önemli rol oynamaları at sayesinde olmuştur. Bunun yanında, geleneksel Türk dininde en önemli ibadetlerden birisi at kurbanıdır. Geleneksel Türk toplumun hayatının vazgeçilmezi olan at gerektiğinde konuşan, zeka sahibi, gökten inmiş bir nevi kutsal hayvan durumundadır. Yukarıda bahsettiğimiz, yağmur yağdırmak için at kafatası ve taşın suya daldırılması, geleneksel Türk inanışındaki su kültürünü hatırlatmaktadır. Zira, geleneksel Türk dininde suya önemli bir dini anlam ve mahiyet yüklenmiştir. Türk din tarihi içerisinde suya diğer özelliklerinin yanı sıra temizlik ve safiyet sembolü olarak kutsallık atfedilmiştir.⁹⁰

2.2. Ağaç, Orman İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

2.2.1. Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar

Ağaç kültürü; dinler tarihinin tespitine göre yeryüzünde en yaygın kültürlerden biri olup insanlık tarihinin her döneminde kendini göstermiştir. Ağaç birçok toplum ve dinde ilahların ve ruhların barındığı kutsal varlıklardır. Hatta evren dev bir ağaç şeklinde tasavvur edilmiştir.⁹¹

⁸⁹ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu’da Eski Türk İncancının İzleri, s. 173.

⁹⁰ Sami Kılıç, a.g.m., s. 503.

⁹¹ İskender Oymak, Malatya Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret yerleri, s. 93, İlhami Atmaca (Suruş ve çevresi Halk İnanışları Yük. Lis. Tezi)

İlçede ağaç dikmek ve yeşili koruma dini bir vecibe olarak görülür. “Yaş kesen baş keser” ifadesiyle anlatılmak istenen de yeşilin, yaş ağacın yok edilmesi insanın yok edilmesine eş tutulmuştur. Ağaç altını kirletmek, yeşilken yakmak veya zarar vermek günahdır. (K.K.5.)

Yörede, mezarlıklara dikilen ağaçlardan hayvanların faydalanmasıyla o mezardaki kişinin günahlarının affedileceğine inanılır. Genelde mezarlıklara iğne yapraklı ağaçların ve güllerin dikilmesine özen gösterilir. (K.K.28.)

Ayrıca ilçede ikamet eden Alevilerce de elma ağacına kutsallık atfedilerek mezar başlarına dikilir. Elma Alevi inancında “lokma” yerindedir kutsaldır. (K.K.53.)

Genelde halk ağacın insan hayatındaki yeri ve önemini bilincindedir. Ayrıca bir de Peygamber Efendimizin (s.a.v) “Kıyamet koparken sizden birinizin elinde bir hurma dalı bulunurda bunu kıyamet kopmadan dikmeye gücü yeterse, mutlaka onu diksin bırakmasın.”⁹² hadisi şerifini uygulama gayretindedirler. Her dikili ağacın yaprakları adedince Allah’ı zikrettiğine ve diken kimse için duada bulunduğu inanılır. (K.K.6.)

İğde ağacının ve üzerlik otunun nazar ve göz değmesini engellediğine inanılır. Eskiden her evin önünde bir iğde ağacı bulunurdu. Üzerlik tohumu da iplere geçirilerek duvarlara asılırdı. Böylece o evin nazardan korunduğuna inanılırdı. (K.K.3.)

2.2.2. Ağaç ve Orman İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

İlçede incelemeye çalıştığımız ağaç kültü, genellikle türbe-ağaç-su biçiminde bulunmaktadır. Kanaatimizce Orhun Kitabelerinde Gök Tanrı’dan sonra en hakim unsur olan yer-su kavramının öncelikli bir kısmı işte bu üçlü veya bazen de ikili olan kültten ibaret olmaktadır. Görüldüğü gibi eski Türk inançları içerisinde çok önemli bir yer işgal eden bu kültlerin, İslamiyet’te dâhil sonradan kabul edilen bütün dinlerin süzgecinden geçerek günümüze kadar gelebilmeleri üzerinde düşünmeye değer bir olgudur.⁹³ Masallar, efsaneler hep bu kültün izleriyle doludur.⁹⁴

⁹² Tecridi Sarih Trc.,VII,124.

⁹³ İskender Oymak, a.g.e., s. 97-98.

İlçede yatırlarda bulunan ağaçlara kutsiyet atfedilmesi eski Türk inançlarına dayanmaktadır. Çünkü ağaç kültü aşağı yukarı Orta Asya sahasından Anadolu'ya kadar bu kültün tespit edildiği her yerde ağaç-evliya münasebetine rastlanmaktadır. Halen Anadolu'da kutlu sayılan ağaçların yanında böyle türbe ve mezarların varlığı bunu göstermektedir.⁹⁵

Ötüken ormanlarının (ötügen yış) Göktürkler ve Uygurlar devrinde bütün Türklerde mukaddes sayıldığı bilinmektedir. Orman kültü ilkel toplulukların orman mahsulleriyle ve avcılıkla geçindikleri devrin hatırasıdır. Ziraatçı ve geniş bozkırlarda çobanlık ile geçinen uluslarda Orman kültü eski önemini kaybetmiş, orman Tanrıları da kötü ruhlar sayılmıştır. Bununla birlikte hayat şartları ve dini telakkileri bakımından epeyce gelişmiş ve yükselmiş olan bazı uluslar orman kültürünü yeni dinlerine sokmaya muvaffak olmuşlardır. Nitekim son zamanlara kadar avcılıkla geçinen Şor Türkleri orman ruhlarının avcının temiz ve doğru sözlü olmasını istediğine inandıklarından bu ruhlara çok önem verirlerdi.⁹⁶

Ormanın heyeti umumiyesi bir kült sayıldığı gibi bazı ağaçları da ayrıca takdis edilir. Şamanistlerin en çok saydıkları ağaç, kayın ağacı (Betula Toernef) dır. Doğu Türkistan'ın Müslüman oyun (kam) ları da hastayı afsunla tedavi ederken çevrelerinde kayın ağacı bulundururlar.⁹⁷

2.3. Hayvanlar İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

2.3.1. Hayvanlar İle İlgili İnanışlar

İlçede örümcek ve yabani güvercinler (yörede kayapa diye bilinen kuşlar) Hz. Peygamber hicret ettiği zaman mağarada ağ ve yuva kurarak yardım ettikleri için kutsal sayılırlar. Örümceğin ağı bozulmaz. Geceleri ev temizlenmez ve örümcek ağına dokunulmaz. Gündüz temizlik yapılarak örümcek dışarı atılır. Yaban güvercinin avlanması da iyi sayılmaz. Avlayanın başına kötü bir şey geleceğine inanılır. (K.K.11.)

⁹⁴ Pervin Ergun, Türk Kültüründe Ağaç kültü, Ankara 2004, s. 73.

⁹⁵ İskender Oymak, a.g.e., s. 98.

⁹⁶ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 63.

⁹⁷ Abdulkadir İnan, .a.g.e., s. 64.

Hadis kaynaklarında böyle bir olaya rastlanmamasına rağmen kedinin de Hz. Peygamber tarafından sırtının sıvazlandığına inanılarak öldürülmesi veya zarar verilmesi hoş karşılanmaz. Ev köpeğinin sebepsiz yere gece hazin hazin uluması iyi sayılmaz. O evden birinin öleceğine inanılır. (K.K.51.) Akşam üzeri saksaganın evin önünde ötmesi bir haber geleceğine, baykuşun evin bir yerine konarak (tüneyerek) ötmesi ise evde kötü bir olay olacağına yorumlanır. Baykuşun uğursuzluğuna inanılır. (K.K.46.)

Evin duvarları arasında (özellikle temelinde) yuva yapan yılan öldürülmez. O yılanın eve bekçilik yaptığına inanılır. Tilkinin avlanması hoş karşılanmaz. Ayrıca alevi inancına mensup kişiler tavşanı hem avlamazlar hem de avlanmışsa etinden yemezler. Tavşanın insan gibi hayız gördüğüne inanıldığı ve kesilen hayvanın kanının da vücudunu terk etmediği için tavşan eti yemeyi hoş görmezler. (K.K.26.)

Koyun ve inek gibi mısımlı evcil hayvanlar (melekten sayılarak) yörede mübarek hayvanlar olarak adlandırılırlar. Eziyet edilmezler. (K.K.33.) Hz. İbrahim ateşe atılırken ağzıyla su taşıdığına inanılan karınca da kutsaldır ve yuvası bozulmaz. Baharın müjdecisi olarak bilinen leylekler de yörede korunan ve öldürülmesi hoş karşılanmayan hayvanlardır. (K.K.44.)

2.3.2. Hayvanlar İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türklerde kutsal kabul edilen hayvanlar olarak kabul edilen birçok hayvan mevcuttur. Totemcilik, en iptidai cemiyet tipi olarak kabul edilen “klan” ın dini kadrosunu teşkil eder. Buna göre bir hayvan, bir bitki veya bir cisim klanın atası durumunda olup, kutsal sayılır ve “totem” adını alır. Kuş, tavşan vb. hayvanlar, herhangi bir bitki mesela bir taş parçası, yağmur, deniz vb. kutsal kabul edilebilir. Totem’i öldürmek, incitmek “tabu” (haram, yasak) dur.⁹⁸

Gerek eski Türklerin, gerekse bugünkü Türklerin kutlu saydığı hayvanlar arasında geyik, kaz, at, kartal, bozkurt, tavşan sayılabilir.⁹⁹

Türklerin destanlarında sarı renk kötülük ve felaket sembolüdür. Ancak tabiat ve bahardaki çiçek tasvirlerinde istenerek kullanılmıştır. Sarı ejderha Türk

⁹⁸ İbrahim Kafesoğlu, Eski Türk Dini, s. 9.

⁹⁹ Mehmet Eröz, Eski Türk Dini ve Alevilik-Bektaşilik, İstanbul 1992, s. 124-140.

masallarında kuşku ve kötü duyguları veren bir motiftir ve Oğuz Destanında yiğitlerin yiğitliklerini ispat etmeleri için böyle korkunç bir hayvanı öldürmeleri şarttı.¹⁰⁰ Ayrıca yörede mavi renkli yabani güvercinlere kutsiyet atfedilmesi, beyaz güvercinlerin huzurun simgesi kabul edilmesi, Türklerin mavi ve beyaz renklere yükledikleri anlamlarla benzerlik görülmesi bu inanışların eski Türk inanışlarına dayandığını göstermektedir. Türklerde ak (beyaz) renk beyazlığı göstermekle beraber, temizlik, arılık, büyüklük ve yaşlılığı ifade etmektedir. En eski Türk devleti sayılan Hunlarda ak renk adalet ve güçlülüğün sembolüdür¹⁰¹. Gök ve mavi ise gök ve suyun alametidir. Gök rengi sonsuzluğu, türeyişi, emniyet ve huzuru telkin eder ve sınırlar için kırmızının aksine olarak sükun ve huzur verir. Gök, kırmızı, ve ak renkleri Türk kültüründe en çok değer verilen renklerdir.¹⁰²

2.4. Su İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

2.4.1. Su İle İlgili İnanışlar

Hem Hayatın kaynağı ve hem de devamı için elzem olan su ilçe halkı tarafından mübarek ve aziz olarak bilinir. Su temizdir ve temizleyicidir. Onun için su kirletilmez. İçerisine pis bir şey atılmaz. Hatta cünüp olan birisi suya dokunmaz. Suyu küçük abdestini yapanın çarpılacağına inanılır. Sıcak su dışarı dökülürken besmele çekilir. Duvar diplerine su dökülmez. Oralarda cinlerin yaşadığına inanıldığı için zarar vereceklerine inanılır. (K.K.24.)

Su ayakta içilmez. Su ikram edene “su gibi aziz ol” diye dua edilir. Su israf edilmez. Bahar mevsiminde karların erimesiyle çoğalan dere sularının şırıltısının psikolojik rahatsızlığı olan hastaların hastalıklarını tetiklediğine inanılır. (K.K.52.)

2.4.2. Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Ulaş'ta görülen su ile ilgili inanç ve pratikler eski Türk inanışlarının yaşayan son biçimleridir. Nitekim Anadolu Türkleri arasında hala çarpılacağına inanıldığından su temiz tutulur, hava karardıktan sonra evin dışına su dökülmez,

¹⁰⁰ Sadık Tural-Elmas Kılıç, Nevruz ve Renkler, Ankara 1996, s. 60.

¹⁰¹ Sadık Tural-Elmas Kılıç, a.g.e., s. 56.

¹⁰² Sadık Tural-Elmas Kılıç, a.g.e., s. 59.

suyun akıp geçtiği yerlere tükürülmez ve küçük abdest yapılmaz. Eski Türklerde su mukaddes olup onların hayat kaynağı ve yaşama gücü idi.¹⁰³

Türkler arasında tabiat kültürüne bağlı olarak gelişen ve kült konusu olan su önemli bir unsurdur. Türkler dağlar gibi göller ve ırmakları da hep canlı nesnelere olarak tasavvur etmişlerdir. Suyun arıtıcı niteliği, bolluk ilişkisi, taşma vb. özellikleri bu kültürün doğuşunda rol oynayan önemli etkenlerdir¹⁰⁴.

İlçede su ile ilgili inanış ve uygulamalar geleneksel Türk dini içerisinde de önemli bir dini anlam ve mahiyete bürünmüş, bu çerçevede su kaynağı, pınar, ırmak ve göl gibi su ile alakalı oluşumlar kutsiyet kazanmıştır. Orhun yazıtlarında yer alan ikinci yer-su ifadesi “Tamak-Iduk-baş” Tamir Nehri’nin başına ve kaynağına izafe edilmektedir. Göktürkler ve Uygurların Tamir’i yanı sıra Orhun, Selenga, Tola... gibi ırmakları da kutsal saydıkları anlaşılmaktadır. Kutsal sayılan bu ırmak sularının ve göllerinin balıklarını avlamak ve onları yemek yasaklanmıştır¹⁰⁵.

2.5. Ateş İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

2.5.1. Ateş İle İlgili İnanışlar

İlçede ateş, aile ocağı ile yakından ilgilidir. Ateş, kutsaldır, temizdir ve temizleyicidir. Ateşe su dökülerek söndürülmez. Hatta eskiden ocakların ateşi hiç söndürülmez, köz halinde küle gömülürdü. Böylece ocak ateşinin devamlılığı sağlanırdı. (K.K.29.)

Ateşe saç ve tırnak atmak günah sayılır. Ateşin üzerine küçük abdest yapılmaz. Yapanı cin çarpacağına inanılır. (K.K.12.)

Ocak ateşinden kıvılcımlar kenara sırıyorsa, o evdekilerin gıybetlerinin yapıldığına işarettir. Ayrıca eski idare lambaları ve mumlar üflenerek söndürülmez. Üflenerek söndürüldüğü takdirde o eve fakirlik geleceği inancı hakimdir. (K.K.35.)

Eskiden komşular birbirlerinden sabahın erken vaktinde ocak yakmak için köz almaya gelir, hiç durmadan alıp hemen evlerine dönerlerdi. Halk arasında “ataş

¹⁰³ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu’da Eski Türk İnancının İzleri, s. 52-54.

¹⁰⁴ İskender Oymak, a.g.e., s. 99.

¹⁰⁵ Jean Paul Roux, Türklerin ve Moğolların Eski Dini (Trc. Ayhan KAZANCIGİL), İstanbul 1994, s. 115.

almaya mı geldin” deyimi gelip de hemen geri dönen misafirler için kullanılır. (K.K.16.)

2.5.2. Ateş İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

“Ateş” kavramı Anadolu’da çok önemli anlamları ihtiva eder. Ancak genelde bütün geleneksel sosyal guruplarda bir kutsallığı ifade etmiştir. Ateş bazen evrenin menşei, bazen de tanrıların insanlara verdiği en kıymetli hediye olarak karşımıza çıkmaktadır. Ateş ile ilgili inançların, “Amerika, Asya, Avrupa ve Akdeniz havzasındaki en eski dini sistemler içinde, ateşin yerine ve zamanına göre az veya çok önemli bir kült konusu olduğu bilinmektedir. Ama ateş, asıl eski Hind ve İran inançlarında temel bir yer kazanmıştır. Özellikle Zerdüştlüğün ve Mazdeizm’in ana esasları ateş ibadetlerine dayanmaktadır. Bu iki dinden başka Kuzey ve Orta Asya bozkırları gibi sert iklim şartlarının hakim olduğu yerlerde teşekkül eden inanç sistemlerinde de ateşin tabii bir mevki olacağı şüphesizdir.”¹⁰⁶

Eski Türk inancına göre ilk insanlar meyve ve otlarla beslendikleri için ateşe ihtiyaçları yoktu. Fakat Tanrı onlara zamanla et yemeklerini de bildirince ateşe ihtiyaç duyuldu. Bunun üzerine Tanrı Ülgen, kuru otları toplayıp, iki taş arasında ezerek ateşi meydana getirdi. Bunun üzerine insanlar bu ateşe “...atamın kudretinden taşa düşmüş ateştir” dediler. Bu nedenle olacak ki Hun ve Yakut Türklerinde çakmak taşından elde edilen ateş kutlu sayılmaktadır. Yakut Şamanları da ayinlerinde bu taştan elde edilen ateşi kullanırlar ki buna “mukaddes ateş”, kibritle elde edilen ateşe de “Rus ateşi” diyorlar ve Rus ateşini de asla ayinlerinde kullanmazlar. Diğer taraftan Moğol Şamanizm’ini ilk defa inceleyen Banzanov, ateş inancının Moğollara Türklerden geçtiğini söyler. Bunun için de Moğolca ateşe “gal” ve Ateş Tanrısı’na da “ot” denilmesini delil olarak gösterir.¹⁰⁷

Altaylıların ateşe karşı söyledikleri dualarda ateşe “Güneş ve Ay’dan ayrılmışsın” derler. Altaylılar ateşin gökten Ülgen-Tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar. Mübarek sayılan bazı şeylere ve ruhlara karşı “küfür” sözler sarf edilebilir

¹⁰⁶ A.Y Ocak, Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri, İstanbul 1983, s. 195-186.

¹⁰⁷ Abdulkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, s. 394; Abdulkadir İnan, Eski Türk Dini, s. 42.

ise de ateş hakkında böyle bir şey söylenemez. Ateşi su ile söndürmek, ateşle oynamak ve ateşe tükürmek kesin olarak yasaktır.¹⁰⁸

Yörede görülen ateşin saygı duyulması, ateşe su dökülmemesi ve ateşe küçük abdest yapılmaması eski Türk inanışlarından kalma inanış ve pratiklerdir. Türkler od ve ocak iyesine bir saygı işareti olarak üstüne pis ve kötü şeyler atmaz, bundan sakınırlardı. Söndürmez ve üstüne su dökmezlerdi.¹⁰⁹

2.6. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

2.6.1. Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanışlar

Birini veya bir yeri görmeye gitmek anlamına gelen ziyaret kelimesinden; daha çok yatır, türbe, kümbet, tekke, dede mezarı gibi adlarla anılan, çeşitli isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerinin olduğuna inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere belirli bir amaç için yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş inanç ve uygulamalar anlaşılmaktadır.¹¹⁰

Ulaş ve çevresinde pek çok köyde ziyaret yeri bulunmasına rağmen, günümüzde bu ziyaret yerlerinin bir kaçı istisna diğerlerinin hangi amaçla ziyaret edildiği belli değildir. Sadece buldukları mevkiler ziyaret olarak bilinmektedir. (K.K.4.)

İlçede mezar ve mezarlıklarda olduğu gibi türbe türünden mekânlar da parmak işaretiyle gösterilmez. Mekânlar sözle ve yüz mimikleriyle tarif edilir. Parmakla işaret ederek göstermenin kötü şeylere sebep olacağına inanılmaktadır. (K.K.23.)

2.6.1.1. Tecer Baba Ziyareti

Horasan'dan gelerek Tecer Dağı Tatlıcak mevkiine yerleşen "Tecer Baba" adındaki bir evliyanın türbesinin bulunduğu inanılmaktadır. Bu türbenin olduğu yerden bir de su çıkmaktadır. Bu suyun soğuk ve lezzetli olmasından dolayı Tatlıcak

¹⁰⁸ Abdulkadir İnan, a.g.e., s. 67.

¹⁰⁹ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri, s. 61.

¹¹⁰ M. Furtuna, a.g.e., s. 29.

suyu denmiştir. Suyun başında bir de dilek ağacı vardır. Dileklerinin kabul olmasını isteyenler bu türbeyi ziyaret ederek dua ederler ve dilek ağacına bez bağlarlar.¹¹¹

2.6.1.2. Kapılı Kaya Ziyareti

Kapılı Kaya ilçede Tigem arazisi içerisinde bulunan tepenin adıdır. Bu tepenin üzerinde bulunan kayaya kapılı kaya denmektedir. Eskiden beri ziyaret yeri olarak bilinir. Hatta ermeni vatandaşların ilçede yaşadıkları zamanlarda “Kızıl yumurta yortusu” nda burayı ziyaret ettikleri bilinmektedir. Yağmur duası içinde burası ziyaret edilir. (K.K.5.)

2.6.1.3. Delikli Taş Ziyareti

İlçenin üç km. kuzeyinde Çatalgüney mevkiinde delikli taştan adını almış ziyaret yeridir. Eskiden burada adak kurbanları kesilir, dabaz olan çocuklar kayanın deliğinden geçirilirdi. Böylece hastalıktan kurtulacağına inanılırdı. Ayrıca çocuk zeki ve anne babasına itaatkâr olsun diye de buraya getirilirdi. Kayanın delik kısmı parçalanmış olduğu için burası artık ziyaret edilmiyor. (K.K.6.)

2.6.1.4. Karacalar Tekkesi

İlçeye 12 km uzaklıkta bulunan Gümüşpınar köyünde Şeyh Mehmet isminde bir evliyaya ait türbe mevcuttur. Şeyh Mehmet’in Horasan evliyalarından olduğu, bir sefer sırasında bu köyde vefat ederek kaldığı rivayetinin yanında, yine Horasan erenlerinden Anadolu’ya gelen yedi kardeşten birisi olup, bu köye yerleşerek çiftçilik kurup geçimini temin eden bir kişi olduğu da rivayet edilmektedir. Şeyh Mehmet Dede’nin türbesi, akıl hastaları, dili tutulanlar, felç olanlar ve bir dileğinin kabul olmasını isteyenler tarafından ziyaret edilmektedir. Hastalar buraya gelerek kurban keserler ve bir gece türbede kalırlar. Dileğinin kabul olmasını isteyenler ise türbenin taşlarına taş sürerler. Eğer taş yapışırsa dileklerinin kabul olduğuna inanırlar.¹¹²

2.6.1.5. Sarı Saltuk Ziyareti

Ezentere köyü’nde yaşamış “Sarı Saltuk Dede”nin kabri çeşitli hastalıkların şifası için, herhangi bir dilekte bulunmak için, ziyaret edilir. Vücudun herhangi bir

¹¹¹ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 300.

¹¹² Mehmet Ali Öz, a.g.e., s. 310.

yerindeki ağrı ve sızılar için buradan alınan toprak çamur haline getirilerek sürülür. Böylece şifa bulacaklarına inanılmaktadır. (K.K.24.)

2.6.1.6. Küpeli Baba Ziyareti

Küpeli Baba, ilçe merkezine 17 km uzaklıkta bulunan Küpeli köyünde medfundur. Rivayete göre Horasan erenlerinden üç kardeş, dağları takip ederek Tecer dağının sonuna gelirler ve orada aralarında konuşarak her birisi bir tarafa taş atarlar. Herkes attığı taşın düştüğü yere yerleşir. Bu üç kardeşten birisi Karacalar Tekkesindeki Mehmet Dede, birisi Acıyurt Köyü'ndeki Çam Dede ve üçüncüsü de Küpeli Baba'dır.¹¹³

Çam Dede'nin kabrinin bulunduğu yerde bir ulu çam ağacı vardır. Burasını gelinin ayağının açılması için ziyaret ederler. (K.K.5.)

Küpeli Baba'yı ise dilek için ve yine gelinin ayağının açılması için ziyaret ederler. Yeni evlenen gelin baba evine el öpmeye gitmeden önce Küpeli Baba'yı ziyaret ederek dua eder, dilekte bulunur. Buna halk arasında gelinin ayağını açmak denir. (K.K.11.)

2.6.2. Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Halkın kendisine kutsallık atfettiği yata, taş, ağaç gibi şeylerin bulunduğu mekânlar ziyaret yerleridir. İnsanlar kutsalın yoğun olarak hissedildiği yerlerde kendilerini daha emniyette görürler. Bundan dolayı kutsala yakın veya kutsal ile beraber yaşama arzusunu taşırlar.

Ulaş'ta görülen mezar, mezarlık ve türbe türünden mekânların parmakla gösterilmemesi inancı, eski Türklerde Ruh (tın) un yeryüzüne don değiştirerek dönebileceği inancının bir uzantısıdır. Nitekim bu inanç, Türklerin soylarını muhtelif canlılara bağlanmalarına yol açmıştır ki, Türklerin kurttan türemesi inancı bunun bir tezahürüdür.¹¹⁴

İlahi dinlerde en yüce manada kutsallık Tanrı'ya aittir ve bu kutsalın belirleyicisi kutsalın bizzat kendisidir. İslam'da kutsala daha yakın olan insanları ifade etmek üzere veli, evliya, şehit vb. kelimeler kullanılmıştır. Kuran ve diğer ilahi dinlerin kutsal kitabında; "Mescid-i Haram"¹¹⁵ "Beytül Makdis"¹¹⁶ "Mukaddes Tuva

¹¹³ Mehmet Ali Öz, a.g.e., s.311.

¹¹⁴ Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri, s. 70.

¹¹⁵ Hacc: 22/26.

vadisi”¹¹⁷ gibi bazı yerler kutsal olarak belirlenmiş ve bu makamlara gelişigüzel girilmeyeceği ifade edilmiştir. Tabiidir ki bu kutsal mekânlara gitme davranışı ziyaret kavramı ile ifade edilmektedir. Ziyaret Türkçe’de birini veya bir yeri görmeye gitmek, gezmek anlamında kullanılmaktadır.

Yatır, türbe, tekke ziyaret gibi çeşitli isimlerle anılan ziyaret yerleri, her zaman için kendilerinde bir manevi güç, feyiz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve birtakım efsaneler, hikâyeler ve kerametler atfedilen kişilerin mezarları ve kutsal bilinen taş, ağaç, kaynak, kaya ve dağ gibi mekanlar da ziyaret kategorisine dahil edilmektedir. Çünkü yer-su, ağaç ve taş kültü Türk Din Tarihinde önemli yer tutmaktadır. Geçmişten günümüze Türk toplumlarının geleneksel yaşantılarına bakıldığında bu kültürlerin etkilerini görmek mümkündür. Ancak bu taş, ağaç ve kaynak gibi ziyaret yerleri çoğu zaman bir efsaneyle karışmış veya bir evliya ile bağlantı kurulmuştur. Bu tür kutsallıklar atfetmenin eski şamanist Türklerde görüldüğü belirtiliyorsa da, bu ifade söz konusu inancın asıl kaynağının ve mekanizmasının ne olduğunu ortaya koymamaktadır. Çünkü bu inanışların yaygınlığı sadece ülkemiz ve diğer Müslüman Türk devletlerine mahsus değildir. Zira İslamiyet öncesi döneme kadar Araplar arasında görüldüğü, Afrika kıtasında çeşitli amaçlarla velilerin mezarlarının ve diğer kutsal mekânlarının ziyaret edilmesinden ibaret olan uygulamaların yaygın olduğu belirtilmektedir. Aslında bu inanış Türk veya Müslüman dünyası ile de sınırlı değildir. Bu inanışlara; Naturizm ve Animizmin bir tür tezahürleri olarak tarihin her döneminde Afrika, Amerika, Avustralya, Uzakdoğu, Çin, Hindistan, Eski Yunan gibi yerlerde de rastlanmaktadır.¹¹⁸

Ziyaret yerleri ile ilgili iki tür kutsallığın olduğu görülmektedir. Birincisi, bizzat Allah tarafından kutsal olduğu belirtilen yer, mekân veya nesnelere; diğeri insanlar tarafından kutsallık atfedilenlerdir. Bizim çalışmamız ile ilgisi olan Allah’ın kutsal olarak nitelendirilmesinden esinlenerek veya kutsalın “atalar kültü”, “yer-su” vb. inanışlar ile bağlantılı olarak oluşan kutsal mekân anlayışıdır.

¹¹⁶ Kutsal Kitap, Yaratılış VII/ 20-21 Bab.

¹¹⁷ Taha: 20/21; Kutsal Kitap, Çıkış III/ 3 Bab.

¹¹⁸ İskender Oymak, “Akçadağ ve Çevresindeki Kutsal Mekan Anlayışı”, FÜİFD, Elazığ 2000, s. 446-447.

SONUÇ

Tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da da hayatın belirli safhalarında birtakım tören, uygulama, inanış, örf ve adetlere rastlanmaktadır. Bu uygulama ve inanışlarda ağırlığı kültürel unsurlar oluşturmakla birlikte İslam dini kaynaklı motiflerde görülmektedir.

Bir toplumda gelenek, görenek ve inanışsözlü ortamda nesilden nesile aktarılacak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu gelenek, görenek ve inanışlar içerisinde toplumda en çok görülen geçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili inanış ve uygulamalardır. Bunlar; doğum, sünnet, evlenme, ölüm, yağmur duası, ağaç ve orman, hayvanlar, su, ateş ve ziyaret yerleri ile ilgili inanış ve pratiklerdir. Ulaş ilçesinde degeçiş dönemleri ve tabiat ile ilgili birçok uygulama ve inanış görülmektedir. İlçenin kültür hayatında doğum, sünnet, evlenme, ölüm (ile ilgili törenlerde) ve tabiat ile ilgili inanış ve pratikler, canlı bir şekilde varlığını devam ettirmektedir.

İlçede görülen doğum ile ilgili inanış ve uygulamalarda genellikle İslam öncesi Türk kültürünün etkisi görülmektedir. Bu etkiyi kısırlık tedavisi, hamilelik dönemi sakınmaları, doğumun kolay olması ve erkek çocuk sahibi olma ile ilgili inanış ve uygulamalarda açıkça görmek mümkündür. Sünnet ile ilgili inanış ve uygulamalarında geleneksel Türk dinlerinde sünnet olma geleneğinin bulunmaması, bu geleneğin tamamen Sami kültürünün etkisiyle oluştuğu anlaşılmaktadır. Ancak sünnetten kaynaklanan kirvelik kurumunda ise Anadolu Türk kültürünün hakim olduğu görülmektedir. Her bölgede olduğu gibi Ulaş ilçesinde de evlenme önemli bir olay olarak kabul edilmektedir. Evlenme öncesinde dünürlük, söz ve nişan; düğün esnasında sağdıçlık, kına gecesi, düğün yemeği, gelin alma, saç; düğün sonrası gelin görme gibi uygulamalarda gelenekselTürk dininin etkisi bulunmaktadır.

İlçedeki ölümle ilgili inanış ve uygulamalarda İslam dininin etkisi ve geleneksel Türk dininin izleri görülmektedir. Ölünün yıkanması, kefenlenmesi ve toprağa gömülmesi uygulamaları İslam dini ile geleneksel Türk dinindeki ortak unsurlardır. Cenaze namazının kılınması, ölüm yatağında olanlara telkin verilmesi ve ölüm sonrası cenaze için Kur'an-ı Kerim okunması İslam dini kaynaklı uygulamalardır. İlçedeki ölümle ilgili diğer inanış ve uygulamalarda geleneksel Türk dinindeki atalar kültürünün izleri görülmektedir. Geleneksel Türk dinindeki atalar kültü

ile ilgili olan ilçedeki diğer bir inanış ve uygulama ise türbe ziyaretidir. İlçe genelinde tesbit ettiğimiz tabiatla ilgili inanış ve uygulamalarda geleneksel Türk dinindeki yer-su kültü tesiri görölmektedir.

İlçe genelinde mevcut olan gerek geçiş dönemleri gerekse tabiatla ilgili inanış ve uygulamalar İslam öncesi Türklerin inanış ve dini ritüellerini oluşturduğunu; bu inanış ve ritüellerin Türklerin İslamiyeti kabulüyle birlikte bir alt forma geçerek İslami motiflerle kültürel olarak varlığını günümüze kadar devam ettirdiğini söylemek mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA

1. Yazılı Kaynaklar

Ulaş Kaymakamlığı Web Sitesi, <http://www.ulas.gov.tr/tr/genelBilgiler.aspx>

A.Y. Ocak, Bektaşî Menakıpnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri, İstanbul 1983

Abdulkadir İnan, “Ateş ve Sağdıç kelimesinin anlamı”, Makaleler ve İncelemeler, Ankara 1968

-----, Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul 1976

-----, Makaleler ve İncelemeler, cilt I, II, Ankara 1987.

-----, Tarihte ve Bugün Şamanizim, Ankara 1995.

Ali Çelik, İslam’ın kabul veya reddettiği Halk inançları -Hicaz Bölesi-, İstanbul 1995.

Ali Osman Ateş, Cahiliyye ve Ehli Beyt Örf ve Adetleri, İstanbul 1996.

Ali Selçuk, Tahtacılar, İstanbul 2004.

Ayşe Yıldırım, “Hıristiyan Kirveliği”, Folklor/Edebiyat Dergisi, cilt IX, S. XXXIII, Ankara, 2003.

Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş C.IV, Ankara 1978.

Hamdi Döndüren, Delilleriyle Aile İlmihali, Bursa 1995.

Harun Güngör-Ünver Günay, Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi İstanbul 2007.

Harun Güngör, Türk Budun Bilimi Araştırmaları, Kayseri 1998.

<http://sivas.meb.gov.tr/sivasmem2/obs/index.php?action=okulsec>.

İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, cilt VII, hadis; 2150.

İbrahim Kafesoğlu, Eski Türk Dini. Ankara 1980.

-----, Türk Milli Kültürü, İstanbul 1991.

İskender Oymak, Malatya Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri.

-----, “Akçadağ ve Çevresindeki Kutsal Mekan Anlayışı”, FÜİFD, Elazığ 2000.

Jean Paul Roux, Türklerin ve Moğolların Eski Dini (Trc.Ayhan KAZANCIGİL), İstanbul 1994.

Kur-an'ı Kerim.

Kutsal Kitap, İstanbul 2003.

Mahmut Furtana, Selendi İlçesindeki Yaygın Halk İnanışları ve Bu İnanışlardaki Eski Türk İnancının İzleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003.

Mahmut Tezcan, Ülkemizde Başlık Parası Uygulaması, Ankara 1977.

Mehmet Ali Öz, Bütün Yönleriyle Ulaş İlçesi Tarihi ve Coğrafyası.

Mehmet Eröz, Eski Türk Dini ve Alevilik-Bektaşilik, İstanbul 1992.

Nebi Bozkurt, Hadiste Folklor Eğlence, İstanbul 1997.

Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, Ankara 2010.

Pelin Karasu, Sivas'ta Halk İnanışları, Hayat Ağacı Kültür Sanat Dergisi, Bahar 2005.

Pertev Naili Boratav, Yüz Soruda Türk Folkloru, İstanbul 1973.

Pervin Ergun, Türk Kültüründe Ağaç kültü, Ankara 2004.

Sadık Tural-Elmas Kılıç, Nevruz ve Renkler, Ankara 1996.

Sami Kılıç, İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler, Ankara 2011.

-----, Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları (Takmak Köyü Örneği), Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011.

-----, Elazığ'da Yaşayan Süryanilerde Düğün İle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar, F.Ü.S.B.E.D. c.13, s. 2, Elazığ 2003.

Sedat Veyis Örnek, Türk Halk Bilimi, Ankara 2000.

Sıddık Ünalın, 20. Y.Y. Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası, M.S.B.Ens. 1997, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Sivas İl Yıllığı, 2002.

Tecridi Sarih Trc., VII, 124.

TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi veri tabanı, 2010.

Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançının İzleri, Ankara 1995.

-----, İslamiyet ve Türk Halk İnançları, Ankara 1996.

Yusuf Özarlan, İslam Işığında Geleneklerimiz, Göreneklerimiz, İstanbul 1992.

2. Sözlü Kaynaklar

K.K.1 Hüseyin Köse, 1965 Çakılıpınar doğumlu, Lise mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.2 M.Ali Özkan, 1963 Ulaş doğumlu, Üniversite mezunu, Sivas'ta ikamet etmekte.

K.K.3 Memnune Kılıç, 1953 Bostankaya doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.4 Mustafa Özkan, 1941 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.5 Ruhiye Çiğdem, 1946 Ulaş Bostankaya doğumlu, okur yazar, Sivas'ta ikamet etmekte.

K.K.6 Tekin Köksal, 1941 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.7 Zeliha Köksal, 1961 Bostankaya doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.8 Murtaza Kılıç, 1961 Bostankaya doğumlu, ilkokul mezunu, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.9 Bedriye Budak, 1972 Bostankaya doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.10 Hamide Kılıç, 1941 Ulaş Bostankaya doğumlu, okur yazar, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.11 Osman Kılıç, 1954 Bostankaya doğumlu, Ortaokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.12 Saliha Köksal, 1943 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.13 Yasemin Kılıç, 1977 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.14 Zöhe Köse, 1960 Çakılıpınar doğumlu, ilkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.15 Naile Seyhan, 1940 Ulaş doğumlu, Tahsili yok, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.16 Zeynep Karasu, 1960 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.17 Ömer Kılıç, 1941 Bostankaya doğumlu, ilkokul mezunu, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.18 Atike Ağbaba, 1941 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.19 Cengiz Karakaya, 1970 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.20 Fatmagül Kondu, 1943 Ulaş doğumlu, okuz yazar, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.21 Ersin Kılıç, 1974 Bostankaya doğumlu, Lise mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.22 Muharrem Özkan, 1969 Ulaş doğumlu, Ziraat Mühendisi, Sivas'ta ikamet etmekte.

K.K.23 Kenan Köse, 1957 Çakılıpınar doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.24 Nevzat Kaya, 1960 Bostankaya doğumlu, ilkokul mezunu, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.25 Emin Özkan, 1957 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.26 Sevgi Budak, 1965 Ulaş doğumlu, ilkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.27 Murat Karahan, 1970 Bostankaya doğumlu, ilkokul mezunu, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.28 Mahmut Köse, 1940 Çakılıpınar doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.29 Bilgi Özkan, 1963 Kurtoğlu doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.30 Ergün Kılıç, 1977 Bostankaya doğumlu, Lise mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.31 Seyit Çetinkaya, 1933 Ovacık doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.32 Mahmut Taştan, 1942 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.33 Abidin Kılıç, 1959 Bostankaya doğumlu, ilkokul mezunu, Bostankaya'da ikamet etmekte.

K.K.34 Ersin Özkan, 1967 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.35 Fazıl Kurdal, 1932 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.36 Salih Özkan, 1940 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.37 Zihni Avcı, 1938 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt Mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.38 Şükrü Seyhan, 1940 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.39 Mahire Kuruçay, 1961 Sivas doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.40 Naciye Özkan 1940 Kızıldikme Köyü doğumlu, tahsili yok, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.41 Meryem Özkan, 1966 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.42 Faruk Seyhan, 1940 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.43 Kadriye Durak, 1945 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.44 Sabriye Yurtseven, 1956 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.45 Veli Polat, 1957 Gürpınar doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.46 Yücel Seyhan, 1967 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.47 Keziban Kılıç, 1956 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.48 Gülay Seyhan, 1965 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.49 Hikmet Kuruçay, 1957 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.50 Murat Seyhan, 1972 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Sivas'ta ikamet etmekte.

K.K.51 Gülizar Saldıran, 1933 Ulaş doğumlu, tahsili yok, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.52 Yusuf Budak, 1967 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.53 Metin Köksal, 1960 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

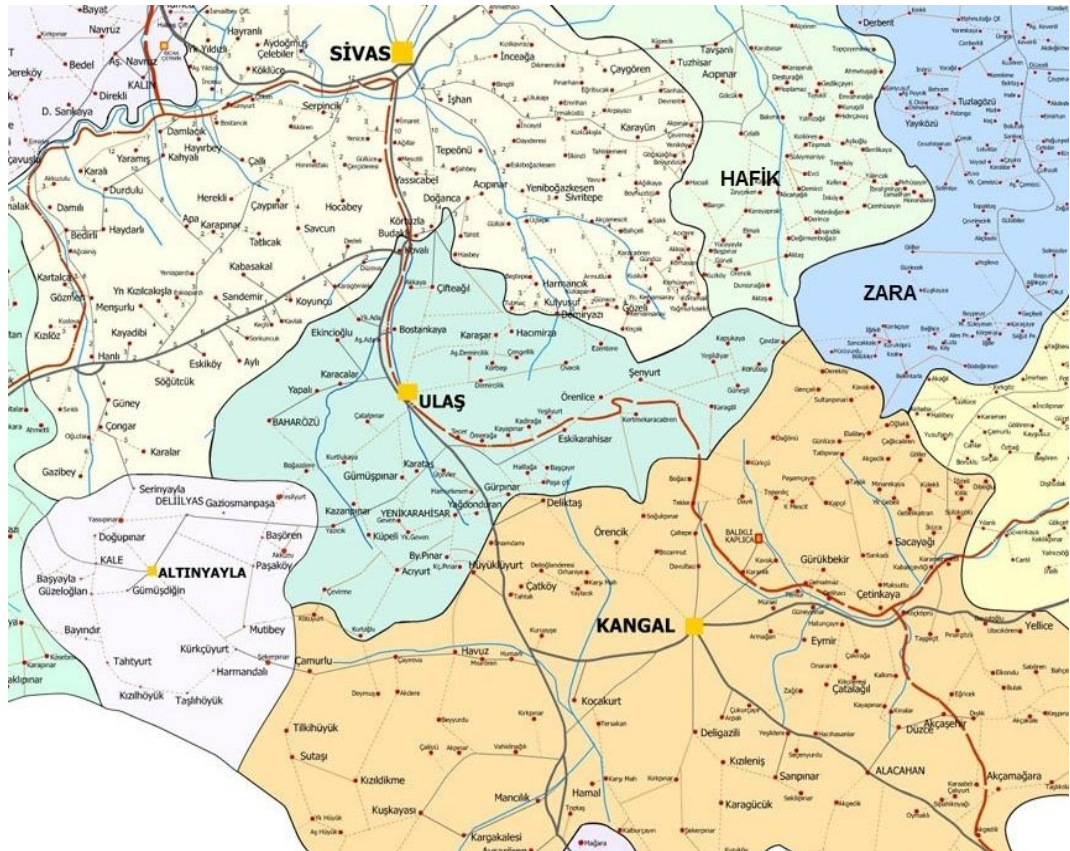
K.K.54 Naciye Babacan, 1938 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Yeşilyurt mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.55 Turabi Özal, 1965 Ulaş doğumlu, Lise mezunu, Esentepe mahallesinde ikamet etmekte.

K.K.56 Nizamettin Köksal, 1945 Ulaş doğumlu, İlkokul mezunu, Hürriyet mahallesinde ikamet etmekte.

EKLER

Ek:1

Ek:2

Ek:3

Ek:4

Ek:5

ÖZGEÇMİŞ

Salih Kılıç 1968 yılında Sivas ilinin ulaş ilçesi Bostankaya köyünde doğdu. İlk öğrenimini köyünde, orta ve lise öğrenimini Sivas İmam Hatip Lisesinde okudu. 1999 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Halen Diyanet İşleri Başkanlığında imam-hatip olarak görev yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.